

The Teacher

በቅድስት ማርያም ዩኒቨርሲቲ ቤዚክ ኮርሶች ማስተባበሪያ ክፍል በዓመት ሁለት ጊዜ የሚታተም መጽሔት

A Bi-annual Bulletin of the Department of Basic Courses, St. Mary's University

ቅፅ. 11 ቁጥር. 22
Vol. 11 No. 22

ነሃሴ 2015 ዓ.ም.
August 2023

Inside this Issue

በውስጥ ገጾች

Editorial	1
Research	2
Reflection	12
Commentary	16
ቅኝት	18
Let's Mind our Language	20
Edutainment	22
ጤናችን	26

Quote of this issue

Education can help people understand and consider with sympathy the concepts of justice, equality, freedom, tolerance, and democracy.

Anonymous

Editor-in-Chief: Fanta Ayalew

Cover Layout Designer: Teshome Sime

Microsoft Publisher: Fanta Ayalew

‘The Teacher’ disclaims the endorsement of all views or opinions in this bulletin except that of the editorial.

EDITORIAL

“Averting war is the work of politicians; establishing peace is the work of education.” Maria Montessori

Dear Readers,

We would like to welcome you all to the edition of our bulletin **“The Teacher”**, Vol. 11, No. 22 of August 2023. The Editorial Team of our bulletin has arduously been trying its best to make this edition meet its standard so that our readers get the necessary information and diversified knowledge from each column as usual.

In light of this, we tried to present different issues from different walks of life under each column. And we believe you would love reading these educating and entertaining items.

Understandably, the world we live in needs peace and stability now more than any time before in her history. If we observe this world in all directions, we can clearly understand that it is found in a state of embarrassing scenarios. Warring nations are in

abundance here and there. Fighting groups organized in political or religious affiliation are also here and there in all over the world. The outcomes of internal fighting and wars among nations undeniably create other related problems such as famine, migration, closure of schools and medical facilities, destruction of infrastructures, etc. Such social problems again aggravate the suffering of citizens in countries wherein the aforementioned wars and fights exist.

In connection to the role education plays in promoting peace and bring about sustainable development in any nation, our contributor, Dr. Melaku Girma, has to say something under the title, **“The Role of Education in Promoting Peace and Sustainable Development: Implications to Ethiopian Education System”**. It is quite clear and the motto of our

institution from the very beginning that if education goes right, nothing goes wrong, and hence, if we all strive to make use education for the betterment of our nation, we can achieve many more outstanding victories. What we should do is just trying our level best to have quality education in every echelon of our educational system. It is with this action of ours that we can get rid of all the oddities we observe everywhere on our planet. If people learn the correct quality education with the correct way of teaching, there is a great possibility that citizens get out of the darkness in which they live in a myopic delusional world of their own creation.

Having said this, we would like to leave you here with a suggestion that you go through other articles and edutaining presentations to enjoy most out of this edition. Good read.

“Order and discipline must be aimed at the attainment of human harmony, and any act that hinders the establishment of a genuine community of all mankind must be regarded as immoral and a threat to the life of society.” Maria Montessori

“If you are planning for a year, sow rice; if you are planning for a decade, plant trees; if you are planning for a lifetime, educate people.” – Chinese proverb

Research

The Role of Education in Promoting Peace and Sustainable Development: Implications to Ethiopian Education System

Melaku Girma, PhD, IQPM, SMU

1. Introduction

Nowadays, violent conflicts pose the greatest development challenges in the world. Children and education systems are often on the front line of these violent conflicts. The rise in violent extremism and radicalization represent a significant threat to all of us. Members of radical groups adopt increasingly extreme political, economic, social, cultural, and religious ideologies and use undemocratic and violent means to achieve their objectives. African countries also face the challenge of objectively addressing deeply rooted structural causes of conflicts emanating from historical injustices, marginalization and corruption.

Ethiopia has had its own share of the crisis in its long history of non-colonized country. These defects, no doubt has far reaching effects on the pace of development in the country, because no nation can achieve a sustainable development in the face of conflicts, crisis and violence. Recently Ethiopia has been encountering rising serious political unrests. Although there were various disputes in the country, this time, the political atmosphere of Ethiopia suddenly changed into that of turmoil. Clearly noted among the major

causes of the destabilization of the political and economic atmosphere in Ethiopia, high internal displacement in several regions, social inequality, regional discrepancies, and ethnic-based politics can be mentioned. Thus, the frequencies of protests were increasingly posing risks to Ethiopia's economic sustainability and the ruling government's dream of long-term stability. Nearly every day comes news of a clash between different ethnics and protesters as well as internal displacement due to conflict which often results in casualties.

Ethiopia's 2018 transition failed to bring stability to the country. On the contrary, ethnic and political violence, flare up by external forces, since then has brought the nation to a very complicated and problematic situations. And its war in the north with the Tigray People's Liberation Front (TPLF) has tipped the country into further crisis. However recent events suggest that there's hope for a peaceful settlement of differences through negotiations and a genuine, well-designed national dialogue. Planning for this can start, but for such a process to be truly inclusive, the country first needs peace. Thus in Ethiopia today ethnic conflicts are major challenges followed by public

resentment especially since 2016 and resulted with destruction of infrastructures, loss of resources including human life, million forced to internal migration.

2. Peace

Peace as a concept lends itself to many definitions. According to Ibeanu (2006), philosophers are not in agreement yet as to a universally acceptable view of peace. Peace can be seen as a state of harmonious co-existence between different groups that are characterized by lack of violent or conflict behaviors. Nwafor (2012) views peace as the absence of conflict or violence at a particular time and place. He further asserted that peace evokes the climate of freedom from fear, intimidation and harassment, oppression and brutalization by external forces or agents. David in Igbuzor (2011) defined peace as the absence of war, fear, conflict, anxiety, suffering and violence.

3. Peace Education

Education imparts knowledge, skills, values and attitudes that are important for the social, economic and political development in any country. This role is well articulated in Sustainable Development Goal 4 (SDG 4), which pursues to ensure inclusive and equitable quality education and promote

lifelong learning opportunities for all, where one of the outcome targets (SDG 4.7) is Education for sustainable development and global citizenship. This particular outcome target aspires that by 2030 all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development. While education is central to peace building it is important to note that it has two facets. There is evidence to the view that when equitably available, of good quality, relevant and conflict sensitive, education can help promote peace and provide safe environments. On the other hand, when its delivery is characterized with exclusion and inequity, it can exacerbate conflict. It is for this reason that deliberate effort need to be made to put in place necessary policies and strategies to maximize the positive effects of education on peace.

Peace education, therefore, is the process of acquiring the values, knowledge, and developing the attitudes, skills and behaviors which would assist one to live in harmony with oneself, with others, and with the environment. Nsikak-Abasi and Nneji (2010) described peace education as those aspects of formal and non-formal education in school and out of school aimed at the elimination of groups 'prejudice, stereotypes and hatred

which make people prefer war to peace, violence to non-violence, exclusion to cooperation, and destruction to construction. According to UNESCO (2002), peace education entails the process of promoting knowledge, skills, attitude and values needed to bring about behavior changes that will enable children, youths and adults to prevent conflict and violence, both overt and structural so as to resolve conflicts peacefully, and to create the conditions conducive to peace, whether at an intra-personal, inter-personal, inter-group, national and international levels. In the words of Ezeoba (2012), peace education has to do with the training on the avoidance and management of violent conflicts, better human relationship, unity and internal cooperation among the various tribes of a country. From the foregoing, one can conveniently conclude that peace education is the type of education that teaches one the importance of peace, the disadvantages of violence and the strategies to engage in order to maintain peace. It equips recipients with the ability to shun evil and employ constructive means of settling disputes. Through the teaching of conflict/crisis management skills, peace education builds into its recipients a defensive mechanism against the effects of violence. While there are several strategies that can be put in place to make sure that violence is reduced and a peace culture instituted, it is argued that peace education has the highest rate of success.

Authorities in the area of peace and education research emphasis that peace education encompasses

a broad range of pedagogical approaches that aim to nurture attitudes, knowledge, and skills that contribute to nonviolent, equitable, and sustainable peace. These approaches are adopted in various types of peace education. Harris (2004), for example, lists international education, development education, human rights education, and conflict resolution education as types of peace education. These types differ in their focuses but share a common ground in that they recognize a difference of opinions as the reality of a human society. Based on this premise, they explain the roots of violence and its different forms and seek alternatives to violence. Harris (2004) also noted that there are many other types of peace education, each shaped by the historical, social, and cultural context of a society. At the same time, one can observe the emergence of popular patterns of peace education around the world. International practitioners often refer to them as "models." Democratic citizenship education is one of these models. These models serve as a reference upon which context-specific peace education can be developed. Citizenship education, or more precisely democratic citizenship education, is one of the increasingly popular models of peace education. Its primary purpose is to develop critical citizens through debate, active learning, and teamwork. As critical citizenship education inevitably deals with divisive issues where equality and equity are at stake, innovative pedagogies are necessary.

One of the key interventions in

promoting peace through education is development of conflict-sensitive education policies and plans. This entails conducting conflict analysis on education systems, structures and delivery to identify the drivers of conflict and violence, and the dynamics therein leading to development of concrete and realistic intervention that leverage on the capacity for peace through education. There should be a paradigm shift towards programs that encourage maximum realization of an individual's potential and optimal development of human capital.

4. Sustainable Development

Sustainable development has been defined in many ways, but the most frequently quoted definition is from Our Common Future, also known as the Brundtland Report: "Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs". Sustainability is the foundation for today's leading global framework for international cooperation—the 2030 Agenda for Sustainable Development and its Sustainable Development Goals (SDGs). In June 2022, environmental leaders from around the world met to take stock of where we've been and where we are heading, with the goal of galvanizing momentum for the UN Decade of Action for achieving the SDGs. In doing so, this report provided the oft-cited definition of sustainable development as "development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their

own needs" (United Nations General Assembly, 1987)

5. Peace Education and Development

The indispensability of peace and unity in the process of nation building and development of a nation is no longer an issue of debate. No nation can achieve development, not to talk of a sustained one in the face of crisis, unrest, and violence. Businesses cannot thrive, organizations cannot operate, industries will shut down production, academic activities will be put on hold, and even developmental projects will be suspended in an environment full of violence. It is a common knowledge that no meaningful development can be attained in an atmosphere devoid of peace. Nair (2005) asserted that, lack of peace destroys the identity of a nation since mental creative energies and resources are directed from useful activities to destructive ones. The impediments to a sustainable development necessitated by the various forms of violence, crisis and unrest in our society have therefore made peace education in our schools imperative. Nair (2005) rightly perceived that the need of the hour is to develop the young generation with peace consciousness, together with the importance of institutionalized peace culture. Nwafor (2012) seems to agree with the above observation when he lectured that peace education in the present circumstance is inevitably necessary because every citizen should be educated so that he/she can understand the society and the dynamics of social harmony. Schools should therefore

incorporate peace education into their education curriculum to instill in the mind of our citizens the culture of peace. According to Aguba (2010), it is expedient that educational planners make peace education an integral component of school subjects so that students can be educated on how to peacefully live together as one. It should be incorporated right from the basic education curriculum to the highest level of education. The basic education level is the formative stage in a child's development, and anything that the child learns at this stage (whether good or bad) seems to stick to the mind, hence, the importance of introducing peace education at this stage. Since war starts in the mind of men, peace should be instilled in the mind of the child at an early stage so as to minimize or totally eradicate violent tendencies in life. For sustainable development, it is essential to understand, realize and get sensitized about the horrifying effects of war and conflicts.

6. Conclusion: Implication to Ethiopian Education System

In Ethiopia, new skills are needed to resolve the inevitable differences in a nonviolent way. In the past, however, education has predominantly been viewed as a way to develop human capital to enhance economic growth or to promote national unity. Research on education and peace has been somewhat sidelined in the face of these national priorities. Nevertheless, in this time of volatile situations, research on education and peace is more important than ever, and can significantly contribute to the

discussion of human security, or protecting human lives and livelihoods. For this, we first need to work on the operationalization of the two concepts, education and peace, in view of the nature of modern conflict, and conduct rigorously designed research studies to examine the relationship between them.

Research on education and peace is not just about pedagogy but also about policies, governance, and administration that are fair to all. Peace education cannot succeed if a society or school does not respect the principles of fairness and equity. Researchers need to continue questioning the effectiveness of education policies and practices, not just from the viewpoint of increasing individual students' academic achievements, but also from the perspective of reducing marginalization and enhancing inclusiveness. From this viewpoint, it is important that research on education and peace needs to critically examine issues from multiple perspectives so as to ensure the issue of equity is not overlooked.

Peace education appears to be a missing link in the Ethiopian Education System. There is no a proactive measure in tackling conflict and crisis situations via the system. There has been few innovative pilot projects like The Peace building, Education and Advocacy Program (PBEA) (2012-2016) funded by the Government of the Netherlands that aimed to strengthen policies and practices around education for peace building in some

regional states. But currently there is no systematic and well-planned measure to build upon existing institutional strengths and give wider traction to the peace building initiatives in the country. Thus, it is high time to reflect on the following issues among other things.

* Review and enhance the new education curriculum to ensure that it is sensitive to context, including conflict and disaster, and pays attention to disparities, including equity.

* Design conflict-sensitive education policies and adapt pedagogy.

* Design a curriculum making peace education a core subject in schools just like other subjects.

* Peace education needs to be introduced as a discipline within a faculty in the institutions of higher learning.

* Grants are made available to researchers working on peace and conflict resolution issues.

7. References

- Aguba, C. (2010). Peace education in Nigerian Universities: An imperative for the curriculum planners. *Nigerian Journal of curriculum Studies Planners. Nigerian Journal of curriculum Studies* 17(13) 8-13.
- Agabi, G.O., Okorosaye-Orubite, A.K., Ezekiel-Kart, J & Egbezor, D. E. Port Harcourt: David Stones Publishers Ltd.
- Bajaj, M., & Hantzopoulos, M. (Eds.). (2016). *Peace education: International perspectives*. London: Bloomsbury Academic.
- Bekerman, Z., & McGlynn, C. (2007). *Addressing ethnic conflict through peace education: International perspectives*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bush, K., & Saltarelli, D. (2000). *The two faces of education in ethnic conflict*. Florence, Italy: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Charles Gitau Mwaniki (2017), *The role of education in promoting peace* <https://www.globalpartnership.org/blog/role-education-promoting-peace> DOI:10.1080/1740020032000178276
- Ezeanya, Stanley Arinze & Mama-Joe, Ifeoma Ofuase (2019) *PEACE EDUCATION FOR A SUSTAINABLE DEVELOPMENT* *Asian Journal of Educational Research* Vol. 7, No. 2, 2019 ISSN 2311-6080 Multidisciplinary Journals www.multidisciplinaryjournals.com 18
- Ezeoba, K.O. (2012). *Strategies for Integrating Peace Education into Social Studies Curriculum for Junior Secondary Schools in Nigeria*. *International Multidisciplinary Journal, Ethiopia* 6 (3), 218-231.
- Harris, I. M. (2004). *Peace education theory* March 2004 *Journal of Peace Education* 1(1):5-20.
- Ibeanu, O. (2006). *Conceptualizing Peace*. In Best, S. G. (Ed.) *Introduction to Peace and Conflict Studies in West Africa*. Ibadan: Spectrum Books Ltd.
- Igbuzor, O. (2011). *Peace and Security Education: A Critical Factor for Sustainable Peace and National Development*. *International Journal of Peace and Development Studies*. 2(1) 1-7.
- McGlynn, C. (2009). *Peace education in conflict and post-conflict societies*. New York: Palgrave Macmillan.
- Nair, G. (2005). *Peace Education and Conflict Resolution in School*. *Health Administrator*, xvii, 1, 37-41.
- Nsikak-Abasi, U & Nneji, L. (2010). *The Curriculum as a Panacea for Peace to Usher in the Post Economic Meltdown Era*. *Nigerian Journal of Curriculum Studies*. 17(3), 146-157.
- Nwafor, N.H.A. (2012). *Peace Education and National Development: A Critical Appraisal*. *Journal of Economic and Sustainable Development*, 3(11), 132-135.
- Okorosaye-Orubite, A. K. (2005). *Education and Development*. In *School and Society* (Eds.), Swagata Sarkar August 02, 2022 *Need and Importance of Peace Education* <https://www.vedantu.com/blog/need-and-importance-of-peace-education>
- Taro Komatsu (2017) *Education and Peace* <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.68>
- UNESCO (2002). *UNESCO: IBE Education Thesaurus* (6th ed.). Geneva, UNESCO International.
- U N. (1987). *Our Common Future, also known as the Brundtland Report* Oxford University Press.

ተማሪዎች ከትምህርት ገበታቸው የሚያረፍዱባቸው ምክንያቶችና

የመፍትሔ ሃሳቦች፤ በአጼ ል/ድንግል የመጀመሪያ ደረጃና አጸደ ሕጻናት ት/ቤት የተደረገ ጥናታዊ ጽሑፍ እሴኒ ካሣ (ክላስተር ሱፐርቫይዘር)

መግቢያ

ትምህርት ለአንድ ሀገር ዕድገት መሠረት ነውና የትምህርትን ውጤታማነት ለማስጠበቅ የባለድርሻ አካላት ተሳትፎ መኖር አለበት፤ ይህ ሲባል የተማሪው፣ የመምህሩ፣ የወላጅ፣ የማኅበረሰቡ እንዲሁም የአመራሩ በአጠቃላይ ከላይ እስከ ታች ያሉ ትምህርታቸውን በአግባቡና በሰዓቱ በመገኘት ይማራሉ ብለን ተስፋ እናደርጋለን።

ተማሪው በትምህርቱ ውጤታማ እንዲሆን ከተፈለገ ሰዓቱን አክብሮ በመገኘት መምህሩ የሚያቀርበውን ትምህርት በአግባቡ መከታተል፣ የሚሰጡ የክፍልም ሆነ የቤት ሥዎችን ወደ ኋላ ሳይል መሥራትና የሚቸግረው ነገር ካለ መጠየቅ ይኖርበታል። ይህ ከተማሪው በኩል ሲሆን ከመምህሩ በኩል ደግሞ ለሚያስተምረው ትምህርት በቂ ዕውቀትና ዝግጅት መኖር፣ ተማሪዎችን መረዳትና ማወቅ፣ ተማሪዎች እንዲገባቸው የተለያዩ የማስተማር ሥነ ዘዴዎችን ተጠቅሞ ማስተማር፣ ለተማሪዎቹ አርአያ መሆንና የመሳሰሉትን ማድረግ ይጠበቅበታል። እንዲሁም ደግሞ የት/ቤቱ አመራርና አጠቃላይ የትምህርቱ ማኅበረሰብ ግብዓት የማሟላት፣ የት/ቤቱን ችግር የመረዳትና መፍትሔ የማፈለግ፣ በመማር ማስተማሩ ዙሪያ ህግና ደንብን የማስቀመጥ፣ የት/ቤቱን ማኅበረሰብ የማወያየትና የትምህርትን ውጤታማነትን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለባቸው። እነዚህ ከላይ የተጠቀሱት በሙሉ ትምህርት ለአንድ አካል ብቻ የሚተው አለመሆኑን የሚያሳዩን የወል ኃላፊነት መገለጫዎች ናቸው።

እንግዲህ ለጥናቱ ምክንያት የሆነኝ ከባለድርሻ አካላት መካከል አንዱ ተማሪው እንደመሆኑ ተማሪው በክፍል ውስጥ ሰፊ ጊዜውን ማሳለፉ ምንም ለጥያቄ የሚቀርብ ጉዳይ አይደለም። ይህ ሲባል ሁልጊዜ የሚያረፍድ ከሆነ ትምህርቱን ከሞላ ጎደል ነው

የሚማረው ማለት ይቻላል። ከሆነ ይህንን መነሻ በማድረግ ተማሪው በድግግሞሽ የሚያረፍድበትን ምክንያት ለማወቅና መፍትሔ ለማፈለግም ጭምር ነው ይህን ጥናትና ምርምር ያዘጋጀሁት። በመሆኑም ከዚህ ጥናት በኋላ ተማሪዎቹ የሚያረፍዱበት ምክንያት ተቀርፎ ትምህርታቸውን በአግባቡና በሰዓቱ በመገኘት ይማራሉ ብለን ተስፋ እናደርጋለን።

የጥናቱ አስፈላጊነት

የጥናቱ ዋና አስፈላጊነት በአጼ ል/ድንግል አጸደ ሕጻናትና የመጀመሪያ ደረጃ ት/ቤት በየቀኑ በአርፋጅነት የሚፈረጁ ተማሪዎች መብዛትና ከትምህርት ገበታቸው የሚለዩ ተማሪዎች በተለይ አንደኛውን ክፍል ጊዜ በተማሪዎች ቋንቋ የሚቀጡ ተማሪዎች ቁጥር መጨመር ምክንያት ሲሆን እነዚህ ተማሪዎች ችግራቸው ምን ሊሆን ይችላል? መፍትሔው ስንድነው? የሚለውን መልስ ለማግኘት አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ነው።

የጥናቱ መነሻ ሐሳብ ወይም ዳራ

ይህንን ተግባራዊ ጥናትና ምርምር እንዳደርግ መነሻ የሆነኝ በአጼ ል/ድንግል አጸደ ሕጻናትና የመጀመሪያ ደረጃ ት/ቤት ያሉ ተማሪዎች የሰልፍ ሥነ ሥርዓት ላይ ካለመገኘት ጀምሮ እስከ ክ/ጊዜ “መቅጣት” ድረስ የሚያደርስ ማርፈድ በማየቱ እንደዚሁም ደግሞ ከነዚህ መካከል በድግግሞሽ የሚያረፍዱ ከቅድመ መደበኛ እስከ ስምንተኛ ክፍል ካሉ ተማሪዎች 20 ገደማ ተማሪዎች ማርፈዳቸው ምክንያት ምን ሊሆን ይችላል በማለት ለጥናቱ መነሻ ሆነኝ። ምንክልባትም የሚከተሉት ጥያቄዎችን ይመልስልኛል የሚል አንድምታን ይዣለሁ።

1. ተማሪዎች በድግግሞሽ የሚያረፍዱበት ምክንያት ወላጆች በጊዜ እንዲዘጋጁ ባለማድረጋቸው

2. ተማሪዎች በድግግሞሽ የሚያረፍዱበት ምክንያት መምህራን የሚሰጡት ትምህርት ሳቢ ካለመሆኑ የተነሣ ከሆነ
3. ተማሪዎች በድግግሞሽ የሚያረፍዱበት ምክንያት በአቻ ንደኛ ተጽዕኖ ከሆነ
4. ተማሪዎች በድግግሞሽ የሚያረፍዱበት ምክንያት ከእንቅልፍ አርፍዶ በመነሳት ከሆነ
5. ተማሪዎች በድግግሞሽ የሚያረፍዱበት ምክንያት በማርፈድ ዙሪያ የትምህርት ቤቱ ህግና ደምብ የላላ ከሆነ
6. ተማሪዎች በድግግሞሽ የሚያረፍዱበት ምክንያት መኖሪያ ቤታቸው ከት/ቤቱ በመራቁ ከሆነ የሚሉ የጥናት ጥያቄዎችን ይመልስልኛል በማለት ጥናቱን ጀምራለሁ።

የጥናቱ ወሰን ወይም አድማስ

የጥናቱ ወሰን የሚሆነው በአጼ ል/ድንግል አጸደ ሕጻናትና የመጀመሪያ ደረጃ ት/ቤት ውስጥ ከቅድመ መደበኛ እስከ ስምንተኛ ክፍል ካሉ በድግግሞሽ የሚያረፍዱ 20 ተማሪዎች ላይ የተወሰነ ነው።

ጥናቱ የተካሄደባቸው መንገዶች

ይህን ተግባራዊ ጥናትና ምርምር ለማድረግ የተለያዩ መንገዶችን ተጠቅሜያለሁ።

1. በድግግሞሽ በማርፈድ የተፈረጁትን ተማሪዎች የጽሑፍ መጠይቅ በማስሞላት እንዲሁም ከቅድመ መደበኛ እስከ ሦስተኛ ክፍል ላሉት መጠይቁ ጥራት እንዲኖረው ራሴ በማንበብ ምላሻቸውን የመመዝገብ ሥራ በመሥራት
2. ከየክፍሉ ከሚያስተምሩ መምህራን አንድ አንድ በመውሰድ የጽሑፍ መጠይቅ እንዲሞሉ በማድረግ
3. ከአርፋጅ ተማሪ ወላጆች ጋር በመነጋገር፤ በነዚህ መንገዶች

ተግባራዊ ጥናትና ምርምር የናሙና አመራረጥ ለማድረግ ተችሏል።

የጥናቱ ዘዴ

ጥናቱ የተካሄደበት ዘዴ ለተማሪዎችም ሆነ ለመምህራን ተመሳሳይ የሆኑ ሐሳቦችን በማቅረብ አሻሚና ውስብስብ በማይሆን መልኩ እያንዳንዱ ተግባራዊ በሐሳቦቹ ላይ ምን ዓይነት ምላሽ እንደሰጡ ለማየት ተችሏል።

በጥናቱ የተካተቱ አካላት

በዚህ ተግባራዊ ጥናትና ምርምር በመረጃ ምንጭነት የተካተቱ አካላት የሚከተሉት ናቸው።

- * በድግግሞሽ የሚያረፍዱ ተማሪዎች
- * ከየክፍሉ የሚያስተምሩ መምህራን
- * በአርፋጅነት የተፈረጁ ተማሪዎች ወጆች

በተግባራዊ ጥናትና ምርምር በናሙናነት የተመረጡት የሚከተሉት ናቸው፡-

- * በድግግሞሽ የሚያረፍዱ 20 ተማሪዎች
- * ከየክፍሉ የሚያስተምሩ 9 መምህራን
- * የአርፋጅ ተማሪዎች 15 ወላጆች

የመረጃ መሰብሰቢያ መንገዶች

ለዚህ ተግባራዊ ጥናትና ምርምር መረጃዎች በሁለት መንገድ ለመሰብሰብ ተችሏል።

1. የጽሑፍ መጠይቅና
 2. የቃል መጠይቅ ናቸው።
- በመሆኑም ለተማሪዎችና ለመምህራን በጽሑፍ መጠይቅ

መረጃ የሰበሰበው ሲሆን ለወላጆች ግን በቃል መጠይቅ ነው።

መረጃን መተንተንና መተርጎም

መረጃውን ለመሰብሰብ 6 የሚሆኑ ጥያቄዎች በጽሑፍ መጠይቁ ውስጥ የሰፈሩ ሲሆን ለተማሪዎችም ሆነ ለመምህራን የተጠየቁት ተመሳሳይ ጥያቄዎች ናቸው። ሆኖም ሁሉም ጥያቄዎች ዝግ የሚባለው የአጠያየቅ ሥልትን የተከተለ እና በሦስት ምርጫዎች የተከፈለ ሲሆን እያንዳንዱ በሚመለከተው ቦታ ምልክት በማድረግ ምላሽ እንዲሰጥ ተደርጓል። የሰጡትም ምላሽ በሚከተለው ሰንጠረዥ ውስጥ ተተንትኖ ቀርቧል።

ተ.ቁ	የቀረቡ ጥያቄዎች	ብዛት	አዎ		አልፎ አልፎ		በፈፀም	
			ቁ	%	ቁ	%	ቁ	%
1	በድግግሞሽ የሚያረፍዱ በቤት ውስጥ ወላጆች ልጆችን በሰዓቱ ለትምህርት ዝግጁ አለማድረጋቸው ነው?	20	3	15%	4	20%	13	65%
2	በድግግሞሽ የሚያረፍዱት በማርፈድ ዙሪያ የት/ቤቱ ሕግና ደንብ የላለ መሆኑ ነው?	20	1	5%	2	10%	17	85%
3	በድግግሞሽ የሚያረፍዱ መምህራን የሚያስተምሩት ትምህርት ሳቢ ባለመሆኑ ነው?	20	2	10%	-	-	18	90%
4	በድግግሞሽ የሚያረፍዱት የመኖሪያ ቤታቸው ከት/ቤቱ ርቀት ስላለው ነው?	20	10	50%	2	10%	8	40%
5	በድግግሞሽ የሚያረፍዱት በአቻ ጓደኛ ተጽዕኖ ነው?	20	1	5%	2	10%	17	85%
6	በድግግሞሽ የሚያረፍዱት ከእንቅልፍ ቶሎ አለመነሳት ነው?	20	10	50%	2	10%	8	40%

ለተማሪዎች የቀረቡ ጥያቄዎች - ሰንጠረዥ አንድ

በሰንጠረዥ አንድ ላይ የመምህራንን የማስተማር ጉዳይ ይቻላል። በተራ ቁጥር 5 ላይ የተማሪዎች በተደጋጋሚ ሳቢ መሆን አለመሆንን 85 በመቶ የሚሆኑ የተማሪ ማርፈድ ምክንያት ሊሆን በተመለከተ የሚገኘው ተራ መላሾች አቻ ያደረጋቸው የሚችሉ ተካተዋል። ይህን ቁጥር 3፣ 90 በመቶ የሚሆኑ ለማርፈዳቸው በፍፁም ምክንያት ተንተርሶ ተማሪዎች ምላሻቸውን መላሽ ተማሪዎች ይህ ሰበብ አይደሉም ሲሉ የመለሱ ሊሆን ስጥተዋል። ለተራ ቁጥር 1 ለማርፈዳቸው ምክንያት ከዚህም ተማሪዎች መንገድ ላይ ጥያቄ 65 በመቶ የሚሆኑት እንዳልሆኑ ጠቅሰዋል። በዚህም ሲጠባበቁ ሲጫወቱ ተማሪዎች ለማርፈዳቸው የመምህሩ ዝግጅት የማስተማሪያ እንደማይዘገዩ መናገር ይቻላል። ወላጆች ተጠያቂ እንደሚሆኑ ሥልቱና የመሳሰሉት ጥሩ በተራ ቁጥር 6 ላይ ለተጠየቀው የገለፁ ሊሆን ከዚህም መረዳት እንደሆኑ መገመት ይቻላል። የማርፈድ ምክንያት እንቅልፍ የሚቻለው ወላጆች ልጆቻቸውን በተራ ቁጥር 4 ላይ ለተጠቀሰው ሊሆን ይችላል ለተባለው 50 ወደ ትምህርት ገበታ በተገቢው የተማሪዎች መኖሪያ ቤት ከት/ በመቶ የሚሆኑት አዎ ሲሉ 20 ሰዓት እንዲሄዱ የበኩላቸውን ቤታቸው የመራቅ ሁኔታ ላይ በመቶ የሚሆኑት አልፎ አልፎ አስተዋዕዮ ማድረግ 50 በመቶ አዎን ሲሉ 20 ብለዋል። ከዚህም 70 በመቶ አለመቻላቸው ነው ማለት በመቶ አልፎ አልፎ ብለው የሚሆኑ አርፋጅ ተማሪዎች ይቻላል። በተራ ቁጥር 2 መልሰዋል። ስለዚህ ወደ 70 እንቅልፍ እንደሚጥላቸውና ለቀረበው ምክንያት 85 በመቶ በመቶ የሚሆኑት ለማርፈዳቸው ከዚህም በተያያዘ ልብስ የሚሆኑት የተማሪ መላሾች ይህን ነጥብ እንደምክንያት ለመልበስ፣ የትምህርት መሣሪያ በማርፈድ ዙሪያ ት/ቤቱ ያለው ጠቅሰዋል። እዚህ ላይ ጠዋት ለማዘጋጀትና ቁርስ ለመብላት ህግና ደንብ የጠበቀና ተማሪዎች ጠዋት የሚኖረው የመንገድ ጊዜ እንደሚወስድባቸው እንዳያረፍዱ የሚያደርግ መጨናነቅ የትራንስፖርት መገመት ይቻላል። እንደሆነ ይጠቁማል። እጥረት እንደ ምክንያት ሊወሰድ

ተ. ቁ	የቀረቡ ጥያቄዎች	ብዛት	አዎ		አልፎ አልፎ		በፈፁም	
			ቁ	%	ቁ	%	ቁ	%
1	በድግግሞሽ የሚያረፍዱ በቤት ውስጥ ወላጆች ልጆችን በሰዓቱ ለትምህርት ዝግጁ አለማድረጋቸው ነው?	9	4	44%	3	33.3 %	2	22.2 %
2	በድግግሞሽ የሚያረፍዱት ት/ቤቱ በማርፈድ ዙሪያ ያለው ሕግና ደንብ የላላ በመሆኑ ነው?	9	3	33.3 %	-	-	6	66.7 %
3	በድግግሞሽ የሚያረፈዱ መምህራን የሚያስተምሩት ትምህርት ሳቢ ባለመሆኑ ነው?	9	-	-	3	33.3 %	6	66.7 %
4	በድግግሞሽ የሚያረፈዱት የመኖሪያ ቤት ከት/ቤቱ ርቀት ስላለው ነው?	9	-	-	3	33.3 %	6	66.7 %
5	በድግግሞሽ የሚያረፈዱት በአቻ ያደረጉ ተጽዕኖ ነው?	9	4	44.4 %	2	22.2 %	3	33.3 %
6	በድግግሞሽ የሚያረፈዱት ከእንቅልፍ ቶሎ አለመነሳት ነው?	9	4	44.4 %	4	44.4 %	1	11.1 %

ለመምህራን የቀረቡ ጥያቄዎች - ሰንጠረዥ ሁለት

በሰንጠረዥ ሁለት ላይ የተቀመጠው የመምህራን ምላሽ ለተማሪዎች ከትምህርተ ገበታ ለማርፈድ ይሆናሉ ያሉትን ይጠቁማል። በተራ ቁጥር 1 ላይ ለቀረበው ጥያቄ 44.4 በመቶ የሚሆኑት መምህራን መላሾች ወላጆች ለተማሪዎች ማርፈድ ምክንያት ይሆናሉ ብለዋል። 33.3 በመቶ መላሾች ደግሞ አልፎ አልፎ ያሉት ሲካተቱ ወደ 77.7 በመቶ መምህራን ወላጆችን ይወቅሳሉ ማለት ይቻላል። ለዚህም ወላጆች ልጆቻቸውን በ 2 ዜ ለ ት ም ህ ር ት አለማዘጋጀታቸውን ይጠቁማል። በተራ ቁጥር 2 ላይ 66.7 በመቶ የሚሆኑ መላሽ መምህራን የት/ቤት መማሪያና ደንብ ለተማሪዎች ማርፈድ ምክንያት አይሆንም ይላሉ። ለዚህም ምድብ ኃላፊዎች ጧት በር ላይ መቆጣጠርና የክፍል ውስጥ የስም ጥሪ ቁጥጥር ሊሆን ይችላል ብሎ መገመት ይቻላል። በተራ ቁጥር 3 የቀረበው ለተማሪዎች ማርፈድ ምክንያት የመምህራንን የማስተማር ሥልት እንደሆነ ለተጠየቀው 67.5 በመቶ መላሽ መምህራን በፍፁም አይሆንም ብለዋል። ከዚህም መምህራን በአግባብ እንደሚያስተምሩና ተገቢውን የማስተማር ሂደት እንደሚከተሉ መገመት ይቻላል። በተራ ቁጥር 4 ላለው ጥያቄ የተማሪዎች የቤታቸው ከትምህርተ ቤት መራቅ በፍፁም ምክንያት ሊሆን አይችልም ሲሉ 66.7 በመቶ የሚሆኑት መምህራን ሲመልሱ 33.3 በመቶዎቹ ደግሞ አልፎ አልፎ ሊሆን ይችላል ብለዋል። ከዚህም መረዳት እንደሚቻለው የቤት ርቀት ከትምህርት ገበታ ለማርፈድ ምክንያት እንደሚሆን ነው። ከዚህ ነጥብ በተያያዘ ርቀት ቢኖርም እንኳን ቀድሞ ከመኝታ መነሳትንና የ2ዜና የትራንስፖርት ሁኔታን ማመቻቸት እንደሚገባ በታሳቢነት መያዙን መረዳት ይቻላል። በተራ ቁጥር 5 ላይ የአቻ ንደኛ ተፅዕኖ ለማርፈድ ምክንያት ሊሆን ይችላል ለተባለው 44.4 በመቶ የሚሆኑ መላሽ መምህራን በፍፁም ሲሉ 22.2 በመቶው አልፎ አልፎ ሊሆን ይችላል ብለዋል። ከዚህም የንደኛ ተፅዕኖ ለማርፈድ ምክንያት ሊሆን እንደሚችል

ያሳያል። በመጨረሻ በተራ ቁጥር 6 ላይ የተማሪዎች በእንቅልፍ ሳቢያ ቶሎ አለመነሳት 44.4 በመቶ አዎ ሲሉ፣ 44.4 በመቶ አልፎ አልፎ ሊሆን ይችላል ብለዋል። በጥቅሉ 88.8 በመቶ የሚሆኑት መምህራን ተማሪዎች በእንቅልፍ ምክንያት ያረፍዳሉ ብለው ያምናሉ ማለት ይቻላል። በቃለ መጠይቅ ውስጥ 15 ወላጆች ተካተዋል። ወላጆቹ ወደ ት/ቤት እንዲመጡ ተጠርተው በተለያዩ 2ዜ መጥተው ቃለ መጠይቁን እንዲሞሉ ተደርጓል። የመጠይቁ ይዘት ከተማሪዎች ማርፈድና የሚያረፍዱበት ምክንያቶች ጋር የተያያዙ ሲሆን ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ሦስት ሃሳቦች ከዋና የማርፈኛ ምክንያት ተብለው ከተጠቀሱ በመጀመር እንደሚከተለው ቀርበዋል። 1ኛ. የተማሪዎች በ2ዜ ለት/ቤት ጉዞ አለመዘጋጀት ነው ሲሉ ለዚህም ፊታቸውን ታጥበው፣ ልብ ሳቸውን ለብሰውና ቁርግቸውን በልተው ሊሄዱ አለመዘጋጀታቸው። 2ኛ. በመንገድ ላይ ከንደኞቻቸው ጋር ተጠባብቀውና እየተጫወቱ ስለሚሄዱ የትምህርት ሰዓት ማርፈዱን መዘንጋታቸው። 3ኛ. የመኖሪያ ቤታቸው ከትምህርት ቤቱ መራቅ ናቸው በማለት ምላሽ ሰጥተዋል። ከዚህ መገንዘብ እንደምንችለው ተማሪዎቹ ራሳቸው ለት/ቤት ጉዞ ዝግጁነት እንደሚያንሳቸው ወላጆች አመለክተዋል። ከላይ በቀረበው ሠንጠረዥ ውስጥ ወይም በተጠየቀው ጥያቄ 2 ተማሪዎች የማርፈዳቸው ምክንያት በጽሁፍ መጠይቁ ከቀረቡት ጥያቄዎች ውጪ ምላሽ ሰጥተዋል። በመሆኑም ለወላጆችም ይህንኑ መሠረት በማድረግ ጥያቄ ቀርበላቸዋል። በመጠይቁ የተሳተፉት ተማሪዎች ው-7 ሴ- 13 ድምር 20 መምህራን ው- 2 ሴ- 7 ድምር 9 ወላጆች ው-3 ሴ- 12 ድምር 15 ከላይ በቀረበው መጠይቅ መሠረት በአብዛኛው ተማሪና መምህራን ምላሽ ሲሰጡ የተማሪዎቹ የማርፈድ ምክንያት ወላጆች ልጆችን በሰዓቱ ለ ት ም ህ ር ት ዝ ግ ጁ

አለማድረጋቸው እና ከእንቅልፍ አርፍዶ የመነሳት ሁኔታዎች እንደሆኑ ለመገንዘብ ተችሏል። ይህንኑ ከግምት በማስገባት ለወላጆች ከላይ የቀረቡትና ሌሎች ጥያቄዎችም ቀርበዋል። ምክንያቱም ጥያቄዎቹ ሁሉ ወደ ወላጆች ኃላፊነትና ተጠያቂነት ላይ ያጠነጥናሉና ለወደፊቱ ወይም ለቀጣይ ምን መሆን እንዳለበት በመነጋገር መፍትሔ ተበጅቷል።

መደምደሚያ

ከላይ በማጠቃለያና በመፍትሔ ሃሳቦች ዙሪያ የተሰነዘሩትን ሐሳቦች እንዲሁም ተጨማሪ ሊያጠናክሩ የሚችሉ ነገሮችንም በማከል በት/ቤት ውስጥ አርፋጅ ተማሪ እንዳይኖር የሁሉም ወላጅና የሁሉም ባለድርሻ አካላት ግዴታም ጭምር መሆኑን ሊሰመርበት ይገባል።

ተግባራዊ ዕቅድ

ይህ ተግባራዊ ጥናትና ምርምር ውጤታማነቱ እንዲረጋገጥ ከዕቅድ በመነሳት ተግባራዊ ለማድረግ ጥረት መኖሩ ወሳኝ ነው። በመሆኑም አርፋጅ ተማሪ እንዳይኖር ለማድረግ የሚከተሉትን ነጥቦች እንደመፍትሔ በማስቀመጥ ወደተተግባ መለወጥ ይቻላል፡-

አርፍዶ የሚመጣ ተማሪ በመጀመሪያው ቀን መታወቂያው ተወስደበት በቀጣዩ ቀን ወላጅ እንዲያመጣ ማድረግ

ለሁለተኛ ቀን አርፍዶ የሚመጣ ተማሪ በመታወቂያው ላይ በወረቀት መብሻ አንድ ቦታ መብሳት

ት/ቤቱ በማርፈድ ዙሪያ ጠንክር ያለና ተግባራዊ የሚደረግ ህግና ደንብ በማውጣት ቢተገብር ለሦስተኛ ቀን የሚያረፍድ አይኖርም ካለም በህጉ መሠረት ተፈጻሚ በሚሆነው እርምጃ አርፋጁ የሚታረም ይሆናል።

እነዚህ ከላይ የተጠቀሱትን በመተግበር ተግባራዊ ጥናትና ምርምሩን ውጤታማ ማድረግ ከሁሉም ባለድርሻ አካላት ይጠበቃል።

ዋቢ ምንጮች

- 1. ኢንተርኔት
- 2. በሀገራችን በአርፋጅ ዙሪያ የተሠሩ ልዩ ልዩ ጽሁፋዊ ሥራዎችና ሰነዶች

እንተዋወቃቸው

እስቲፍን ዊሊያም ሆውኪንግ

(Stephen W. Hawking)

በፋንታ አያሌው፣ ቅማዩ

Reflection

ውድ የዚህ ዐምድ ተከታታይ - እንደምን ሰነበቱ። ባለፈው ዕትማችን ኒክ ሾየች ስለሚባል እጆቿንና እግሮቿን በተፈጥሮ መዛባት ምክንያት ስላጣ አካል ጉዳተኛ ዘርዘር አድርገን ማስተዋወቃችን ይታወሳል። ዛሬ ደግሞ በመጀመሪያው ዝግጅታችን በስም ጠቀስ አድርገነው ስለነበረውና በፊዚክስ ሣይንስ አንቱታን ስላተረፈው ዶክተር እስቲፍን ሆውኪንግ ሰፋ ያለ ዘገባ እናቀርባለን። ይህ እንዲያው ለአንድ ምዕተ ዓመት ለሚጠጋ ዕድሜ ይቅርና ለጥቂት ዓመታትም በሕይወት ይቆያል ያልተባለ ሰው በ21 ዓመቱ በለከፈው ALS በተባለ የህመም ዓይነት ለ55 ዓመታት ሲሰቃይ ኖሮ በተወለደ በ76 ዓመቱ ማርች 14 ቀን 2018 ውጣ ውረድ ከበዛባት ከዚህች ዓለም ተለይቷል። Amyotrophic lateral sclerosis ወይም በምህጸረ ቃል ALS በመባል የሚታወቀው ደዌ ከለከፈ የማይለቅና ሰውነትን ኮድኩዶ የሌሎች ሰዎች ጥገኛ የሚደርግ ክፉ ህመም ነው። ይህ በሽታ ጠቡ ከነርቭ ሕዋሳት ጋር በመሆኑ መላ ሰውነትን ሽባ በማድረግ ለአልጋ ቁራኛነትና ለዊልሾር ይዳርጋል፤ እስቲፍን በክብካቤ ብዛትና እንደዕድል ሆኖ ብዙ ዓመት ኖረ እንጂ የርሱ ቢጤ

የዚህ በሽታ ሰለባዎች ያላቸው ምድራዊ ዕድሜ እጅግ ውሱን እንደሆነ የበሽታው አጥኚዎች ይናገራሉ። እስቲፍን ሆውኪንግ እንግዲህ ከ21 ዓመቱ ጀምሮ ይህን ባለጌ በሽታ ተሸክሞ ነው ለ55 ዓመታት ሲሰቃይ ኖሮ በዚያ ስቃይ መሀልም በሣይንስ ዓለም ትልቅ እመርታን አሳይቶ ስሙን ተክሎ ያለፈው። በትውልድና በዜግነት እንግሊዛዊ የሆነው እስቲፍን ሳክር ማለቴ እስቲፍን ሆውኪንግ የተለያዩ የትዳር ሕይወቶችን ያዩ ሲሆን ከነዚህም ትዳሮች ሉሲ፣ ሮበርትና ጢሞቴዎስ የሚባሉ አንዲት ሴትና ሁለት ወንዶች ልጆችን አፍርቷል - የሚገርም ነው። መስጠት የማይሆነው ፈጣሪ ልጆቹ በምንም ሁኔታ ውስጥ ቢገኙ ከመስጠት ወደኋላ እንደማይል ከዚህ ሰው ሕይወት መገንዘብ ይቻላል። ይህ በሽታ ለተለያዩ ሌሎች በሽታዎች ስለሚያጋልጥ ለአንድ ህመሙ ጉሮሮው ላይ በተደረገለት ቀዶ ህክምና ምክንያት የድምፅ ቱቦው እንደተዘጋና በዚያም ሳቢያ በመጀመሪያ በጽሑፍና በምልክት ይግባባ እንደነበር፤ በሂደትም በኮምፒውተር ሣይንስና ቴክኖሎጂ የራሱ ግኝት ልዩ የመግባቢያ ሥልት ፈጥሮ ከሰዎች ጋር በኮምፒውተር የድምጽ

ቴክኖሎጂ ይግባባ እንደነበር ስለርሱ የተጻፉ ድርግሳት ይናገራሉ። የሱ ዓይነት ህመም መቼስ በማንም አይደረስ! ከዚህ ቀጥሎ የምናቀርብላችሁ ስለእስቲፍን ሆውኪንግ የሕይወት ጉዞ ከጎበኘናቸውና ካነበብናቸው ልዩ ልዩ ጥንቅሮች ውስጥ የመረጥነውን አንዱን ይሆናል። ይህ ጽሑፍ - በዛ ያሉ ለአማርኛ ትርጉም የሚያስቸግሩ የሣይንስና ቴክኖሎጂ ቃላት የሚገኙበት በመሆኑ - ሳይነካ በተጻፈበት የእንግሊዝኛ ቋንቋ እንደወረደ የቀረበ ሲሆን አንባቢያን ስለዚህ አካል ጉዳተኛ ሣይንቲስት ብዙ ዕውቀት እንደሚሸምቱ ተስፋ እናደርጋለን። መልካም ንባብ።

Biography of Stephen William Hawking (8 Jan. 1942 – 14 March 2018)

by Kunika Khuble

In the records of scientific history, few names resonate with as much brilliance and tenacity as Stephen Hawking. Born in 1942, his life was a testament to the indomitable spirit of the human intellect. Despite facing the formidable challenges of a debilitating illness, Hawking emerged as a pioneer in theoretical physics, captivating the world with his groundbreaking ideas on black holes and the cosmos. Join us on a

journey through the extraordinary life of a man who defied the limitations of both body and universe.

Early Life and Education

Childhood and Family Background

Stephen William Hawking was born to Frank and Isobel Hawking on January 8, 1942, in Oxford, England. Growing up in a family of intellectuals, his early exposure to academia and scientific discussions laid the foundation for his later pursuits.

Early Academic Years

Hawking's early academic prowess became evident at St Albans School, where he displayed an exceptional aptitude for mathematics and physics. His innate curiosity and passion for understanding the fundamental workings of the universe began to take root.

University Years at Oxford

In 1959, Hawking entered the University of Oxford to study physics. He immediately became distinguished by his superior intelligence and commitment to his studies. He developed a growing interest in theoretical physics during this period, which laid the foundation for his subsequent contributions to the area.

Postgraduate Studies at Cambridge

Hawking continued his academic journey at the University of Cambridge, pursuing a Ph.D. in cosmology. Under the supervision of physicist Dennis Sciama, he embarked on research that would eventually revolutionize our understanding of the nature of the cosmos.

Marriage and Family

Parallel to his academic pursuits, Hawking formed personal connections. In 1965, he married Jane Wilde, and the couple started a family. Balancing family life with the demands of academia, Hawking navigated the challenges that lay ahead, unaware of the immense impact he would have on the scientific world.

Battling ALS: The Onset of Challenges

Diagnosis and Initial Impact: Stephen Hawking's life was profoundly altered when he was diagnosed at age 21 with amyotrophic lateral sclerosis (ALS), an incurable neurological condition. Hawking was initially faced with the grim prospect of a drastically reduced future after receiving a poor prognosis and being informed he would only have a few years to live. The disease, which affects nerve cells controlling voluntary muscles, gradually led to his loss of motor function, including speech and movement.

Determination and Early Coping Mechanisms: Rather than succumbing to despair, Hawking exhibited extraordinary resilience. Fueled by an unyielding determination to continue his scientific pursuits, he delved into his work with an intensified focus. During this period, Hawking began using crutches and later a wheelchair, adapting to the physical limitations imposed by ALS.

Progressive Physical Decline: Over the ensuing years, the disease relentlessly ad-

vanced, progressively restricting Hawking's physical abilities. As his body weakened, he faced challenges in daily activities that many take for granted. Hawking refused to allow his deteriorating physical condition to impede his intellectual pursuits despite these impediments.

Communication Technology Innovations: One of the most remarkable aspects of Hawking's battle with ALS was his innovative use of communication technology. As his speaking ability declined, he embraced advancements that allowed him to communicate using a computerized speech synthesizer. This groundbreaking technology became synonymous with Hawking's public persona, enabling him to share his brilliant ideas.

Collaborative Support System: Throughout his struggle with ALS, Stephen Hawking was surrounded by a dedicated support system. His first wife, Jane, played a pivotal role in his care, and caregivers and colleagues alike marveled at his determination and wit. This collaborative effort prolonged his life and allowed him to remain active in the scientific community.

Redefining Expectations: Against all odds, Stephen Hawking defied the dire predictions of his life expectancy. His capacity to overcome the physical restrictions imposed by ALS demonstrated his inner strength and his steadfast dedication to expanding the boundaries of human understanding.

Scientific Contributions

1. Black Hole Thermodynamics

Stephen Hawking's work on black hole thermodynamics fundamentally transformed our understanding of these cosmic entities. At its core, this concept emerged from the intersection of quantum mechanics, thermodynamics, and general relativity, challenging conventional wisdom about the behavior of black holes.

Hawking Radiation

Concept: In 1974, Hawking proposed that black holes are not entirely black and can emit radiation, now known as Hawking radiation.

Mechanism: According to quantum mechanics, particle-antiparticle pairs continuously pop in and out of existence near the event horizon of a black hole. When this occurs at the edge of the black hole, one particle might fall into the black hole while the other escapes, creating the appearance of radiation.

Consequences: This radiation causes black holes to lose mass over time gradually. It's a revolutionary idea because it connects quantum mechanics to the behavior of black holes, which were previously understood only through classical physics.

Information Paradox

Challenge: Hawking's theory of black hole radiation led to the information paradox. According to classical physics, if a black hole evaporates due to Hawking radiation, the infor-

mation about what fell into the black hole appears to be lost forever.

Violation of Quantum Mechanics: This apparent loss of information contradicts a fundamental principle of quantum mechanics—the conservation of information.

Debate and Significance: Hawking's proposal triggered debates in the physics community, challenging physicists to reconsider our understanding of the fundamental laws of physics. Resolving this paradox remains a key pursuit in theoretical physics.

Theoretical Implications

A bridge between Quantum Mechanics and Gravity: Hawking radiation represented a significant step towards reconciling quantum mechanics with general relativity. These two theories were previously considered incompatible at the black holes level.

Black Hole Evaporation and End States: Hawking's work suggests that black holes might not be permanent objects; they could eventually evaporate and vanish, potentially leaving behind subtle remnants or altering our understanding of the universe's ultimate fate.

2. Singularity Theorems

In collaboration with physicist Roger Penrose, Stephen Hawking formulated the Penrose-Hawking singularity theorems, which revolutionized our understanding of the nature of singularities and their relationship to general relativity.

Background

General Relativity: Gravity is defined as the curvature of

spacetime brought about by mass and energy in Einstein's general theory of relativity.

Singularities: Singularities are points where the curvature becomes infinite, such as at the center of a black hole or the Big Bang, indicating a breakdown in the laws of physics.

The Theorems

Singularity Theorem I: Hawking and Penrose's first theorem, formulated in the mid-1960s, established that under certain conditions, a singularity is an inevitable consequence of the theory of general relativity. It showed that a singularity would form within a region of collapsing matter, suggesting the beginning of space and time.

Singularity Theorem II: The second theorem, introduced shortly afterward, expanded on the conditions under which singularities could form, extending the concept beyond the context of gravitational collapse to other scenarios in the universe, such as cosmological models like the Big Bang.

Significance

Cosmological Implications: The theorems implied that the universe might have started from a singularity, a state of infinite density and curvature, a concept that aligned with the Big Bang theory and laid the groundwork for understanding the origins of the cosmos.

Predictive Power: The theorems offered a framework for comprehending the evolution of the cosmos and its potential ends by proving that singularities are not merely aberrations

but intrinsic components of spacetime under specific circumstances.

Impact on Physics

Limitations of General Relativity: The singularity theorems highlighted the limitations of general relativity in describing extreme conditions, pointing to the need for a more comprehensive theory that unifies quantum mechanics and gravity.

Foundation for Further Research: These theorems catalyzed research in areas like quantum gravity and the search for a unified physics theory, motivating scientists to explore physics beyond the classical domain.

3. A Brief History of Time.

“A Brief History of Time” is a famous book authored by Stephen Hawking. It was first published in 1988 and was aimed at explaining complex scientific concepts in an easy-to-understand manner for the general audience. The book quickly gained immense popularity and became an international best-seller. It captivated readers by exploring the mysteries of the universe and presenting Hawking’s unique insights into cosmology.

Aim and Approach

Accessible Science: Hawking’s goal was to explain complex scientific ideas, such as the nature of time, the Big Bang theory, black holes, and the nature of the universe, in a manner understandable to non-experts.

Engaging Writing Style: He used analogies, metaphors, and

everyday language to illustrate profound scientific principles, allowing readers to grasp concepts that might seem daunting.

Key Themes and Concepts

Big Bang and Cosmology: The book explores the concept of the Big Bang, the universe’s origins, and the cosmos’s evolution from its early moments to its potential future.

Black Holes and Time: Hawking explores the behavior, formation, characteristics, and significance of black holes, as well as their role in shaping our understanding of the universe. He also discusses the relationship between time and space.

Impact and Reception

Popularization of Science: “A Brief History of Time” was pivotal in popularizing science, reaching a wide audience and sparking interest in cosmology and theoretical physics.

Bestseller and Cultural Impact: Its success transformed Hawking into a global scientific celebrity, becoming one of the best-selling science books ever. It also led to adaptations, documentaries, and further public engagements for Hawking.

4. Hawking’s Wave Function

Hawking’s wave function, also known as the “no-boundary proposal,” is a theoretical concept that Stephen Hawking developed in collaboration with physicist James Hartle. This proposition provides a framework for understanding the universe’s origin and initial conditions, addressing how the universe began.

No-Boundary Condition:

Idea: Hawking and Hartle proposed that the universe has no distinct boundary in the spacetime dimension, similar to the surface of the Earth. Just as the Earth’s surface has no edge or boundary, the universe might exist without a boundary in the time dimension.

Quantum Mechanical Foundation: This concept suggests that a wave function with no distinct starting point in time can describe the universe, applying ideas from quantum mechanics to cosmology.

Quantum Cosmology and Imaginary Time:

Imaginary Time: The concept involves using “imaginary time” in the mathematical description of the early universe. Instead of considering only real-time (as we experience it), the theory includes imaginary numbers in calculations, providing a mathematical tool for describing the universe’s beginning.

Wave Function of the Universe: The universe’s wave function contains all potential trajectories, offering a quantum explanation of its origin and development.

Implications and Significance:

Origin of the Universe: The proposal attempts to describe how the universe might have spontaneously arisen from a quantum state without the need for a precise starting point or boundary.

Quantum Gravity: Applying quantum concepts to the universe, including its beginning, helps unify general relativity and quantum mechanics.

Ongoing Research and Debate:

Continued Exploration: The no-boundary proposal provides an intriguing framework for comprehending the universe's birth, but cosmologists and physicists are still debating and researching it.

Unification of Theories: The notion of developing a single, coherent theory that explains the fundamental rules of the universe by combining quantum mechanics and gravity is still being researched.

5. Grand Unified Theory (GUT)

The Grand Unified Theory (GUT) is a theoretical framework in theoretical physics that aims to unify three fundamental forces of nature, electromagnetism, the weak nuclear force, and the strong nuclear force into a single, cohesive theory. This unified theory seeks to explain the behavior of particles and the interactions between them under a single fundamental force.

Standard Model and Unified Theories:

Standard Model: The Standard Model successfully describes the electromagnetic, strong, and weak nuclear forces. However, these forces are described by different mathematical frameworks within the model.

Unified Theories: Physicists aspire to develop unified theories that can explain these forces using a single set of equations, providing a more elegant and comprehensive understanding of the fundamental forces.

Hawking's Contributions: Unity of Fundamental Forces:

Hawking explored the possibility of a Grand Unified Theory that could unify the electromagnetic, strong, and weak forces, seeking a more profound understanding of the universe's underlying principles.

Influence on Research: While Hawking did not propose a specific GUT, his exploration of these ideas contributed to the broader dialogue within the physics community, inspiring further research into unified theories.

Challenges and Unresolved Questions:

Quantum Gravity: One significant challenge in developing a Grand Unified Theory lies in incorporating gravity into the unified framework. To date, unifying gravity with the other forces remains an elusive goal in theoretical physics.

Experimental Verification: GUTs propose energy scales beyond those currently accessible in experiments, making it challenging to test their predictions directly. Advances in experimental techniques and technology are necessary for further exploration.

Influence on Pop Culture

Stephen Hawking's scientific eminence transcended academic circles, elevating him to a global pop culture icon.

Cameo Appearances:

Film and Television: By making memorable cameos in well-known TV series like "The Simpsons," "Star Trek: The Next Generation," and "The

Big Bang Theory," Hawking won over fans all over the world.

Biographical Film: His life was portrayed in the biographical film "The Theory of Everything," shedding light on his personal struggles and scientific achievements.

Media Presence:

Bestselling Books: "A Brief History of Time" became a bestseller, introducing scientific concepts to a broad audience.

Documentaries and Public Lectures: Hawking's engaging public lectures and appearances in documentaries captivated audiences, making science accessible and engaging.

Advocacy and Ethical Standpoints

Aside from his scientific endeavors, Hawking used his position to promote many causes and increase public awareness of moral issues.

Science Communication:

Promotion of Scientific Understanding: Hawking played a crucial role in popularizing science, making complex concepts understandable to the general public through his books and lectures.

Championing Space Exploration: He emphasized the importance of space exploration for humanity's future and survival.

Ethical Stances:

Concerns About AI: Hawking expressed caution regarding developing artificial intelligence (AI), warned about potential risks, and advocated for responsible AI research.

Advocacy for Disabilities: Being a person living with ALS, he advocated for disability rights and access to technology for individuals with disabilities.

Cultural Impact and Recognition

Hawking's contributions extended beyond academia, earning him recognition and admiration on a global scale.

Public Recognition:

International Acclaim: Hawking received numerous prestigious awards and honors for his scientific contributions, elevating his status as a respected figure in the scientific community.

Public Admiration: His wit, intelligence, and perseverance in the face of physical challenges earned him admiration from people worldwide.

Legacy in Popular Culture:

Inspiring Future Generations: Hawking's portrayal as a brilliant mind with a sense of humor and resilience in the face of adversity continues to inspire aspiring scientists and individuals facing challenges.

Enduring Impact: His legacy in pop culture and science communication ensures his influence persists, inspiring curiosity and scientific inquiry among diverse audiences.

Legacy and Impact

Revolutionary Theories: Stephen Hawking groundbreaking work on black holes, Hawking radiation, and the nature of the universe reshaped the land-

scape of theoretical physics, contributing to our understanding of fundamental concepts.

Singularity Theorems: His collaboration with Roger Penrose led to the formulation of singularity theorems, providing insights into the nature of singularities and the universe's origins.

Quantum Cosmology: The no-boundary proposal, or Hawking's wave function, offered a unique perspective on the quantum nature of the universe's origin, leaving a lasting impact on cosmological theory.

- **Global Recognition:** Hawking's engaging public persona, cameo appearances in popular media, and the success of "A Brief History of Time" transformed him into a global pop culture icon.

Representation in Film: The biographical film "The Theory of Everything" brought Hawking's struggles and triumphs to a wider audience, further solidifying his place in popular culture.

Science Communication: Hawking was a major contributor to the public's increased interest in the secrets of the cosmos by simplifying difficult scientific ideas.

Ethical Warnings: His warnings about the potential risks of artificial intelligence demonstrated his ethical commitment to responsible scientific development and technology.

Inspiring Resilience: Hawking's resilience in the face of ALS and his determination to continue his scientific pursuits inspired people facing adversity worldwide.

Educational Impact: His contributions to science communication and education inspire curiosity and interest in theoretical physics, leaving a lasting impact on future scientists and enthusiasts.

Conclusion

Stephen Hawking, a visionary physicist, transformed our understanding of the cosmos through groundbreaking work on black holes and cosmology. Beyond science, he became a global pop culture icon, advocating for ethics in technology. His enduring legacy inspires future generations to explore the mysteries of the universe with curiosity and resilience.

"It does not matter how slowly you go as long as you do not stop." - Confucius

Key lessons students should embrace during their time in colleges and universities

Lewi Senbeto, St. Mary's University

A university stay typically refers to the period during which a student is enrolled in a college or university to pursue higher education. This experience often lasts three to four years for undergraduate degrees and can be longer for graduate studies. During this time, students immerse themselves in academic learning, engage with diverse ideas and perspectives, and develop critical skills that shape their personal and professional future.

University life offers a unique environment that encourages independence, self-exploration, and social interaction. Students have opportunities to form lifelong friendships, participate in extracurricular activities, and network with peers and faculty. The experience can be both challenging and rewarding, as students navigate coursework, manage time, and discover their passions.

Generally speaking, a university stay is not only about gaining knowledge in a specific field; it's also a transformative phase that fosters growth, resilience, and a sense of community, preparing students for future careers and lifelong learning.

University is a pivotal time for personal and academic growth, and there are several key lessons that students should

embrace during their time at university; some of them are stated here below:-

Time Management: Bal-

Commentary

ancing academic responsibilities, social activities, and personal commitments is crucial. Learning to prioritize tasks and manage time effectively can lead towards better academic performance and a more fulfilling university experience.

Critical Thinking: University is not just about absorbing information; it's about questioning, analyzing, and forming opinions. Developing critical thinking skills serves students well in their studies and future careers.

Networking: Building relationships with peers, professors, and industry professionals is invaluable. Networking can lead to internships, job opportunities, and collaborations that can enhance personal and professional growth.

Financial Literacy: Understanding how to manage finances, including budgeting, saving, and investing, is essential. Many students face financial challenges, and being financially literate can help them make informed decisions.

Self-Care and Mental

Health: University can be stressful, so building strategies for self-care, mindfulness, and managing mental health is vital. Seeking help when needed is a sign of strength, not weakness.

Adaptability: The ability to adapt to change and face challenges is a key skill in both academic and career pursuits. Being open to new experiences and resilient in the face of setbacks fosters personal growth.

Communication Skills: Whether it is writing papers, giving presentations, or networking, strong communication skills are essential. Being able to articulate thoughts clearly and effectively is an invaluable asset in any field.

Lifelong Learning: Cultivating a mindset of continuous learning helps students adapt to new challenges and opportunities beyond university. Staying curious and open to new knowledge is key to personal and professional development.

Cultural Competence: Engaging in diverse perspectives and cultures enriches the university experience and prepares students for a globalized workforce. Learning to appreciate and respect diversity is crucial.

Goal Setting and Planning: Setting clear, achievable goals and developing a plan to reach them can help students stay focused and motivated throughout their academic journey.

By recognizing and embracing these lessons, university students can maximize their educational experience and prepare themselves for future success.

Benefits of these lessons

- * Time management enhances productivity and reduces stress.
- * Critical thinking fosters analytical thinking and informed decision-making.
- * Networking opens up career opportunities and collaborations.
- * Financial literacy empowers students to make informed financial decisions.
- * Self-care and mental health promotes overall well-being and resilience.
- * Adaptability prepares students for change and uncertainty.
- * Communication skills enhance personal and professional interactions.
- * Lifelong learning encourages continuous personal and professional development.
- * Cultural competence increases empathy and global awareness.
- * Goal setting provides direction and motivation.

References

- Britton, Bruce K., and Tesser, Abraham. "Effects of Time-management Practices on College Grades." *Journal of Educational Psychology*, vol. 88, no. 3, 1996, pp. 405-410.
- Facione, Peter A. "Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction." *Research findings and recommendations*, 1990.
- Lentz, Brian, and Allen, Heidi. "The Importance of Networking for Col-

- lege Students." *Journal of College and University Student Housing*, vol. 38, no. 1, 2011, pp. 12-23.
- Lusardi, Annamaria, and Mitchell, Olivia S. "Financial literacy and planning: Implications for retirement well-being." *Pension Research Council*, 2007.
- Conley, Claire S., et al. "The Role of College Students' Emotional Intelligence in Their Academic Performance and College Adjustment." *Journal of College Student Development*, vol. 52, no. 1, 2011, pp. 115-121.

እርስዎም ይሞክሩት

በአማርኛ ወይም በእንግሊዝኛ ለሚሰጡ ተረትና ምሳሌዎች ወይም ፈሊጦች ለአንደኛው ቋንቋ ከሌላኛው ከሚሰጡም ምርጫዎች አንዱን በመምረጥ መልስ፡፡

(መልሱ ገጽ 19 ላይ ይገኛል፡፡)

1. Please stop beating around the bush, just tell me what happened.
ሀ. ሰበብ አታብዛ፤ ሊሆን የታቀደውን ንገረኝ፡፡ ለ. ሳትፈራ ምሥጢሩን ዘርግፈው፡፡ ሐ. ዙሪያ ጥምጥም መሄዱን አቁምና የሆነውን ንገረኝ፡፡ መ. በግልጽ ባትነግረኝም ተረድቼሃለሁ፡፡
2. There is no use in crying over spilled milk.
ሀ. የበሰበሰ ዝናብ አይፈራም፡፡ ለ. ላለፈ ክረምት ቤት አይሠራም፡፡ ሐ. የፈሰሰ አይታፈስም፡፡ መ. ለ እና ሐ
3. Birds of the same feather flock together.
ሀ. ዘመድ ከዘመዱ አህያም ካመዱ፡፡ ለ. ላም ባልዋለበት ከብት ለቀማ ሐ. አፍንጫ ሲመታ ዐይን ያለቅስ፡፡ መ. ተመሳሳይ እንስሳት ባንድ ይቀመጡ
4. Don't bite the hand that feeds you.
ሀ. የእናት ጡት ነካሽ ለ. የበሉበትን ወጪት ሰባሪ ሐ. ያጎረሰን እጅ ነካሽ መ. ማንኛውም
5. The enemy of my enemy is my friend.
ሀ. የጠላቴ ወዳጅ የኔ የኔም ወዳጅ ነው፡፡

- ለ. የጠላቴ ጠላት ወዳጅ ነው፡፡ ሐ. ሲወዱ እንጂ ሲጠሉ አለመድረስ መ. የጠላቴ ጠላት የኔም ጠላት ነው፡፡
- የተጓደሉትን ምሳሌያዊ አነጋገሮች ወይም ፈሊጦች በተሰማሚ አማራጭ መላ፡-
6. ሥራ የፈታች(ያጣች) መነኩሴ
ሀ. ጸሎት ታበዛለች ለ. ቤት ታሣምራለች ሐ. ቆቧን ቀዳ ትሰፋለች መ. ሰው ታማለች
 7. ሥራ ከምንፈታ
ሀ. እንጀምር ጨዋታ ለ. ልጃችንን እናፋታ ሐ. ወጥተን እንበል ፈታ መ. ሁሉም
 8. ሥራ ለሠራው
ሀ. እሾህ ላጣራው ለ. ወራ ለአውራው ሐ. ምግብ ለበይው መ. ቆሎ ለቆይው
 9. እኔውም ዕብድ ነኝ ከወፍ የገበየሁ፤ ...
ሀ. መጫወቷን እንጂ ማፌሷን የት አየሁ፡፡ ለ. መቀመጧን እንጅ መብረሯን የት አየሁ፡፡ ሐ. ገቢያ ማወቁን መቼ ተረድቼ፡፡ መ. ባውቃትማ ኖሮ ምን ቅብጥ አድርጎኝ!
 10. "አንድ ያላት" እንደሚባለው ይህም ንብረት ሆኖ ይንስፈሰፍለታል፡፡ ሀ. ሀብታም ናት ለ. ወረት የላት ሐ. ዐመል የላት መ. ዕንቅልፍ የላት
 11. "ላይቃጠል ..." እንዲሉ ለገጠመን ችግር በቶሎ መፍትሔ እንፈልግለት፡፡ ሀ. ቶሎ ማውጣት ለ. ቀስ ብሎ ማብሰል ሐ. በቅጠል መ. ድስቱን ማውጣት
 12. ከብቱ ሳይገዛ ...
ሀ. አራጁ ቸኮለ ለ. ሌባው በረት ሞላ ሐ. ቅርጫው ተጓጎለ መ. እረኛው ተቀጠረ

አማርኛ ሠምና ወርቅ

የልጃገረድ አውታታ፤
መንታ መንገድ ላይ ተኝታ፤
ተነሺ ቢሊት ምነው፤
ይህ ሁሉ አለማፈር ነው፡፡
አጤ ምኒልክ ከልምድዎ፤
አንዳንድ እያለ ቀረልዎ፤
አምናስ አለማያ ነበሩ፤
ዘንድሮን ወዴት ዋሉ፡፡
ላም ገዝቸ ጥገት ፤ እጣጣ ብየ ወተት ፤
ቅሉ ተሰብሮ አዝኛለሁ፤
በምን አልባታለሁ፡፡

ቅኝት

እንዲህና እንዲህም አለ

ፋንታ አያሌው፣ ቅድስት ማርያም ዩኒቨርሲቲ

በዚህ አጭር መጣጥፌ የሰዎችን ሕይወት የሚዳስስ ወይም የሚቃኝ አንዳንድ ገጠመኞችን አቀርባለሁ። አንብቦ በመረዳት የራስን ሕይወት ለማረቅ መሻትና መሞከር የአንባቢው ድርሻ ነው - በተለይ ወጣቶች። መልካም ንባብ።

እንደሚታወቀው የሕይወት ወንዝ በምንጠብቀው መንገድ አይፈስም። ባቀዱትና ባለሙት አቅጣጫ ተጉዘው ካሰቡትና ካለሙት ጫፍ የደረሱ የዓለማችን ዜጎች በጣም ጥቂት ናቸው። የሕይወት መንገድ ጠመዝማዛና አንክላፋ የበዛበት በመሆኑ ቀድመው ካስቀመጡት ዓላማ ለመድረስ ብዙ ልፋትና ትንሽ ዕድል ያስፈልጋል። ወደ አንድ ዓላማ ለመድረስ ጥሩ ዓላማ መቅረጽን ጨምሮ ጠንካራና በተስፋ የተሞላ ስብዕና አስፈላጊ መሆኑ ደግሞ አይካድም። የሕይወት መስመርን በየጊዜው እየፈተሹ እንዳስፈላጊነቱ መለዋወጡ፣ ከማያዋጣ ቢዝነስ ወይም ሥራ ወደሚያዋጣ ቢዝነስ ወይም ሥራ መዛወሩ፣ ከዝቅተኛ የትምህርት ደረጃ ወደከፍተኛ ደረጃ መሸጋገሩ፣ ወዘተ. ለግላዊ ዕድገት ወሳኝ የመሆናቸውን ያህል አንድ ሰው ባለበት እየረገጠ 30 እና 40 ዓመታትን በዚያው ከቆዩ ዕድገቱ እየቀጨጨ እንደሚሄድ የታወቀ ነው። ስለሆነም የሕይወት ፍላጎትን አወንታዊ ወደሆነ ትልቅ ጫፍ ለማድረስ አወንታዊ የሆነ ሁልአቀፍ ጥረት እንደሚያስፈልግ መረዳት ተገቢ ነው። እንደመግቢያ ነው ይሄ።

ባለፈው ወር ነው። የጥዋ ማኅበር ስለነበረብኝ ከ30 ዓመታት ለማያንስ ጊዜ በምገለገልባት የባለሁለት እግር ተሸከርካሪ ለገሃር አካባቢ መብራት አቁሞኝ እስኪለቀኝ እጠባብቃለሁ። የማኅበሩ መሰባሰቢያ

ሰዓት እያለፈና የምሄድበትም ቦታ ሩቅ በመሆኑ ትንሽ ተቻክያለሁ። በዚህን ሁኔታ ላይ እያለሁ አረንጓዴ መብራት ይበራል። በሌሎች አቅጣጫዎች ያሉ መኪኖች ሲሄዱ ከኔ ፊት ለፊት የነበረው ኢክዚኩዩቲቭ ቶዮታ ለመሄድ ከተንቀሳቀሰ በኋላ ድንገት ይቆማል። የቆመው ለካንስ በእንፋቅቅ ይሄድ የነበረ አንድ ሰው እርሱ ፊት ስለደረሰ ለማሳለፍ ኖሯል። እኔ እፊቴ የነበረው መኪና መብራት በመለቀቁ መሄድ መጀመሩን እንጂ እንደሚቆም አልተረዳሁም ነበርና እሱ ሲቆም እኔ በስተኋላው ገጨሁት። ግጭቱ ግን ለክፉ የሚሰጥ አልነበረምና አልወደቅሁም። ያኔ ባለመኪናው ወረደ። እኔን ከጉዳይ ሳይጥፍ የገጨሁትን የመኪናውን የኋላ ክፍል አዩ። ግጭቱ የጎላ ጉዳይ ባያመጣም ለመነጋር ያህል አያንስም ነበር። ሌላ ሰው ቢሆን ይጨቃጨቅ እንደነበር ከልምድ በሚገባ አውቃለሁ። እርሱ ግን በእጁ ዳበስ ዳበስ አድርጎ በውስጡ “ለዚህች ብዬስ ይህን ባለሁለት እግራ ሰው አላስቸግረውም” ከሚል ይመስላል መልኬንም ሳያይ ወደመኪናው ገብቶ ገዙውን ቀጠለ። በጣም ነው የገረመኝ። “በዚህ የእንብላው ዘመን እንዲህም ያለ ሰው አለ?” ብዬ ተደነቅሁ።

ወደላይኛው እመለሳለሁ። አሁን ትዝ ያለኝንና ከአራት ይሁን አምስት ዓመት በፊት ያጋጠመኝን አንድ ክፉ ልጅ ላንሳ - የክፉ ክፉ የሆነ ልጅ። “ስሙን ቂስ ይጥራውና” ልል ነበር ተውኩት። ስሙን እዚህ መጥቀሱም ምንም አይፈይድልኝምና ልተወው። እንጂ ስሙም የመኪናው ዓይነትና ታርጋም በምስል በተደገፈ መልኩ አለኝ። እናላችሁ መሥሪያ ቤቱ አካባቢ ከፊት ለፊቱ እየሄደ ድንገት

ይቆማል። የእኔ ተሸከርካሪ ደግሞ ለተወሰኑ ጊዜያት እገለገልባት የነበረችውና አሁን በሕይወት የሌለችው የጥንት የጧቷ ሾልስ ቫንን ነበረች - ፍጥነት ስለነበራት ከወደኋላው ለኮፍ ታደርገዋለች። ልጄ ከመኪናው ወርዶ አገር ይያዝልኝ ይላል። አላፊ አግዳሚው እግረኛና ባለመኪና ሁሉ “ምን ሆነብህና ነው፣ ከዚች ሾልስ ጋር ስትጨቃጨቅ አታፍርም? ...” እያሉ ቢገስጹትም እልህ ገባው መሰለኝ አውላላ አስፋልት ላይ ገትሮኝ ትራፊክ እስኪመጣ ይጠብቅ ጀመር - ትራፊክ ፖሊስ ደግሞ ቢፈለግ ቢፈለግ አልገኝ አለ። በዚህ መሃል ተናደድኩና ጥየው ሄድኩ።

ከስንት ሣምንት በኋላ በአገር አማን ቦሌ አካባቢ በደምበል ገባ ብሎ በሚገኝ አንድ መንገድ ላይ አንድ መኪና መኪናየን ገጭቶብኝ ከትራፊክ ፖሊሱና ከገጨሆ ጋር ወደ 6ኛ ፖሊስ ጣቢያ እንሄዳለን። ያኔ ቢሮ ውስጥ የነበረው መርማሪ ፖሊስ ወደኔ ይመጣና “በዚህኛው ግጭት ጥፋት የለብዎትምና ነፃ ነዎት። ገጨውን የሚፈልጉት ከሆነም መብትዎ ነው። ነገር ግን ይቺ መኪናዎ የሰው መኪና ገጭታ ማምለጧ ስለተመዘገበ በዚህ መክፈያ ቅጽ ብር 700 ከፍለው እስኪመጡ መኪናዎ አትንቀሳቀስም።” ብሎኝ እርፍ። ከፍጹ መጣሁና መኪናየን ወሰድኩ። ያ ልጅ ክፉ ነበር። በእልህ ሄዶ አስመዝግቦ ኖሯል። የልጅ እልከኛ ሆኖ እንጂ መኪናው የደረሰባት ጉዳት - ጉዳት የሚለው ቃል የሚመጥን ከሆነ ነው ለዚያውም - ታርጋዋ አካባቢ ጠርመስ ማለቷና ያም ጉዳት ከወደ ውስጥ በኩል ገፋ ቢደረግ ቀለም ሳይፋቅ በቀላሉ ሊስተካከል የሚችል ነበር።

ከፍ ሲል ወደ ጀመርኩት

የባለሀብት እግር ተሸከርካሪ የግጭት ልመለስ። ያ ወጣት አሽከርካሪ መኪናውን ወደስቴዲየም አቅጣጫ እየነዳ ነው። እኔም ወደዚያ ነበርኩና ፍጥነት ጨመርኩ። ምክንያቱም ስንትና ስንት ጨቅጫቃ ሰው ባለባት ከተማችን ትንሽ ነገርን እንዲህ ናቅ አድርጎ መሄድ ሌላ ቢቀር ምሥጋና ይገባዋልና ላመሰግነው ነው ልደርስበት ብዬ የሮጥኩት። ትንሽ ወረድ እንዳልኩ ደረስኩበትና አጠገቡ ሆኜ በመስኮቱ እንዲያናግረኝ በምልክልት ጠቆምኩት። መስኮቱን አወረደልኝና “በጣም አመሰግናለሁ...” በማለት ንግግራን ከመጀመሪያ “እንዴ! ጋሽ ፋንታ፤ እንዴት ነዎት? እርስዎ ነበሩ እንዴ? ሴንት ጆሴፍ አሥረኛና አሥራ አንደኛ ክፍል አስተምረውኛል፤ አስታውሱኝ?” አለኝ። ይገርማል። እዚያ ትምህርት ቤት የነበርኩት ከ1985 እስከ 1995 ነው። ከሩብ ምዕተ ዓመት በፊት ገደማ ያስተማርኩት ልጅ አሁን በስተርጀና ሊያውም ሙሉ ሄልሜት አናቴ ላይ ደፍቼ አስታወሰኝ። የመምህር ዋጋው ይህ ነው።

የመግቢያዬ አንቀጽ እርባና እዚህ ላይ ነው። እኔ ያስተማርኳቸው በሽዎች የሚቆጠሩ የመንፈስ ልጆቹ በዚህ መልክ በየትኛውም የዓለማችን ክፍል በጥሩ ሁኔታ ይኖራሉ። ህክምናውን ጨምሮ በተለያዩ የሙያ መስኮች እጅግ ብዙ ዶክተሮች፣ ብዙ ፕሮፌሰሮች፣ ብዙ የቢዝነስ ሰዎች፣ ጥቂት ፖለቲከኞች በመምህርነት ባሳለፍኳቸው ከ35 የማያንሱ ዓመታት አፍርቻለሁ። እኔ ግን እዚያው እነሱ ጥለውኝ የሄዱበት ቦታ ላይ እገኛለሁ። መጥፎ አይደለም፤ ዋናው ጤና። “ያልተገላበጠ ያርራል” ብዬ መቆጨት አልፈልግም። ከዚህም የከፋ አለና። ትልቁ ነጥብ ግን በትምህርትም ሆነ በዓላማና ግብ አንድ ቦታ ላይ ተቸክሎ አለመቅረት የሕይወትን የተለያዩ አወንታዊም

ሆኑ አሉታዊ ተፅዕኖዎችን እንደሚያሳይ መገንዘብ ነው።

በመጨረሻም ለመሰነባበቻ ያህል ስለአንድ በፊስ ቡክ ስላነበብኩት እውነተኛ የሕይወት ገጠመኝ ላውራና እንለያይ። ከዚህ እውነተኛ ታሪክ ብዙ ነገር መረዳት እንችላለን።

ነገሩ እንዲህ ነው። አንድ ልጅ ነው፤ ያለችው ብስክሌት በጣም ያረጀች ናት። ስለሆነም ፍሬኖቿ በደምብ ስለማይሠሩ የልጁ እናት ሁልጊዜ ተሳቀው ሊሞቱ ነው። ልጁ ያቺን ቆሽቋሻ ሳይቀር ይዞ በወጣ ቁጥር ከመኪና ጋር ተጋጭቶ ይሞትብኛል ከሚል ሥጋት እናት ሁሌም ይፈራሉ። “አንተ ልጅ እባክህን ይህችን ብስክሌት ተዋት” ሲሉት ልጁ “እሺ አተዋታለሁ፤ ግን ሌላ አዲስ ግዥልኝ” በማለት መልስ እስኪያጡ ድረስ አንገታቸውን እያስደፋ ያሳፍራቸዋል። በዚያም ምክንያት ጫን ብለው ሊያስቆሙት አልደፈሩም።

አንድ ቀን እንዲህ ሆነ። ልጁ እንደለመደው በዚያቸው ብስክሌት ከቤቱ ወጣ። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ግን እያለክለክ መጥቶ ወደ ቤቱ ገባና ተደበቀ። እንዲህም የሆነው አንድ መኪና ገጭቶ የመኪናውን ቀለም ጫጭሮ ከፋቀና ባለቤቱ አሳድዶ ሊይዘው ካሯሯጠው በኋላ ነበር። ልጁ ሮጦ ከማምለጡ በፊት መኪናው የተገጨበት ሰውዬ ለምን እንደገጨው ሲጠይቀው ፍሬኗ አልሠራ ብሎት እንደሆነና ክፈል ሲለው የድሃ ልጅ በመሆኑ መክፈል እንደማይችል ተረድቶ ወደቤቱ እንደሮጠ ባለመኪናው ገብቶታል። ተከትሎትም በመሮጥ የት እንደገባ አይቷል። ሰውዬ ልጁ ወደገባበት ቤት ተከትሎት እንዳይባ አፍሮ ንዴቱን በመቋቋም በመጣበት እግሩ ወደመጣበት ተመለሰ።

መኪናው በብስክሌት የተገጨቸበት ሰው ፎክሮ አልቀረም በማግሥቱ መጣና ያን ልጁ

የገባበትን ቤት አንኳኳ። እናቱ ዘለቁ። ሰውዬው “ትናንት መኪናየን የገጨብኝ ልጅ እዚህ ገብቷል።” ሴትዮዋም አልካዳም። እንዲህም አሉ፤ “አዎ፤ እውነትህን ነው። ነግሮኛል። ብመክረው እምቢ ብሎኝ ነው። አሁን ምን አደርጋለሁ። የሆነው ሆኗል። የምታሠራበትን ንገረኝና ተበድሬም ተለቅቼም እከፍላለሁ።” ይሉታል። እሱም “በጣም ጥሩ። አሁን ልጁ የት አለ? ይበሉ ይምጡና ያጠፋውን ላሳይዎት። ከዚያም ይከፍሉኛል” በማለት ልጁንም እናቱንም ወደመኪናው ወሰዳቸው። እንደደረሱ ግን ሰውዬው የመኪናውን የኋላ ኮፈን ከፍቶ አዲስ ብስክሌት በማውጣት ለልጁ ሰጠው። ለእናትዮዋም የሞቀ ሰላምታ አቅርቦና ክፍያም እንደማያስፈልገው ነግሮ ተሰናበታቸው። ያኔ ልጁም እናቱም በሰውዬው በጎ አድራጎት ተላቅሰው ወደቤታቸው ሄዱ። ሰውዬው ያንን ያደረገው ልጁ የገጨው ፍሬን የሌላት አሮጊት ብስክሌት ያሸከረክር ስለነበረና ያም የሆነው የድሃ ልጅ በመሆኑ አዝኖላቸው ነው። አርቀው የሚያስቡ የዚህ ዓይነት ሰዎችም ዓለማችን ታፈራለች።

እንዲህ ያለ ሰው የት ይገኛል? ከፍ ሲል የነገርኳችሁ የኔው ጉድማ ለየት ይላል። ያቺን የመሰለች ቪትዝ መኪና የያዘ ወጣት ትንሽ ሰርጎድ አለች ብሎ ያን ያህል ሥራ በመፍታት ትራፊክ ጽ/ቤት ድረስ ሄዶ ማስመዝገብ በውነቱ አሳዳጊ የበደለው መሆኑን ጠቋሚ ነው። እግዜር ይይለት። ወይ 700 ብሬ!

ገጽ 17 ላይ ለቀረቡ ጥያቄዎች መልስ:-

1. ሐ	2. መ	3. ሀ	4. መ
5. ለ	6. ሐ	7. ለ	8. ሀ
9. ለ	10. መ	11. ሐ	12. ለ

ለጠቅላላ ዕውቀትዎ

“ሲስሚት ቀርታ ሲስቧት” ምን ማለት ነው? መልሱን ባንደኛው ገጽ ያገኙታል።

ለአማርኛ መምህራን ይጠቅም ከሆነ

ታምራት ኃይሌ፣ ቅድስት ማርያም ዩኒቨርሲቲ

Let's Mind our Language

እንደመነሻ ያህል “አማርኛ”ን ራሱን አንዳንዶች “አማርኛ” አንዳንዶች ደግሞ “ዐማርኛ” ብለው ይጽፋሉ። “ማንኛው ትክክል ነው?” ለሚለው ጥያቄ እኔ በበኩሌ ተጨባጭ የሆነ መልስ የለኝም። በሁለቱም ቢጻፍ ብዙም ችግር ያለው አይመስለኝም። ባይሆን በአንድ ጽሑፋን ውስጥ ሁለቱንም እያዘበራረቅን ባንጠቀም መልካም ነው የሚል የግል አስተያየት አለኝ። ወደሌሎች ተመሳሳይ ሆሄያት ስንገባ ግን ለአንዳንዶች በተለይ ጥንቃቄ ማድረግ ማለትም የትኛው ሆሄ ለየትኛው ቃል መጻፊያነት እንደሚውል መረዳቱ ክፋት ያለው አይመስለኝምና በዚህ ነጥብ ዙሪያ የተወሰነ ጊዜ ሰጥተን በምሳሌዎች የተደገፈ ምልክታ ብንቃኝ ጠቃሚ ይመስለኛል።

አማርኛ ፊደላቱን የወሰደው ከዕቅድ ነው። በግዕዝ የፊደል ገበታ ተመሳሳይ ድምፅ ያላቸው ሆሄያት አሉ። እነዚያ ሆሄያት ወደ አማርኛ ሲመጡ በግዕዝ እንደነበራው ዓይነት አገልግሎት ለመስጠት ሲቸገሩ እናስተውላለን። ነባር የግዕዝና አማርኛ መምህራን ከቀደመው የትምህርት ይዘት ስለተቋደሱ በዚህ ዘመን ስለሚታየው የሆሄያት የተዘበራረቀ አጠቃቀም ጋር ብዙውን ጊዜ ሲጋጩ ይታያል። የዘመኑ ትውልድ ደግሞ እውነቱን ለመናገር በሆሄያትም ሆነ በሥርዓተ ነጥቦች መጨነቅን አይወድም። ለዚህም ይመስላል - “አበበ በሶ በሳ።?” የሚል የአራት ነጥብና የጥያቄ ምልክት በአንድ ላይ የተሰደሩበት ዐረፍተ ነገር ልናይ የቻልነው። ምናልባትም ለዚህ ሳይሆን አይቀርም - “ንጉስ፣ አመት፣ አመተ ምህረት፣ ሰራዊት፣ ስነስርዓት ...” ብሎ የሚጽፍ የአማርኛ አስተማሪ ወይም መምህር ልንታዘብ የበቃነው። እስከ ዘርዘር አድርገን ለማየት እንሞክር።

ከፍ ሲል እንደተጠቀሰው አማርኛ ከግዕዝ የወረሳቸው ተመሳሳይ ድምፅ ያላቸው ጥቂት የማይባሉ ሆሄያት አሉት። ሀሌታው ሀ፣ ሐመሩ ሐ፣ ብዙኃኑ ኀ፣ (የጉሮሮው?) ኸ፣ እሳቱ ሰ፣ ሠራዊቱ ሠ፣ ዐይኑ ዐ፣ ... አ፣ ጸሎቱ ጸ፣ ፀሐይ ፀ፣ የሚሰኙት ሆሄያት የአማርኛውን አያድርገውና በግዕዝ ከፍተኛ ዋጋ ነበራቸው።

አሁን አሁን እኮ እንዲያው ሥርዓታዊው የግዕዝ ፊደላት አጠቃቀም ይቅርና ከየመሥሪያ ቤቶች የሚወጣውን ደብዳቤ ስንመለከት ሌላው ቀርቶ “አስታውቃለሁ” ማለት እየተገባቸው “አስታውቃለው” መባል ከተጀመረ ቆይ። የአርትዖት ሥራም ከቀረ እንደዚሁ ብዙ ቆይ። ምን ዓይነት ስንፍናና ግዴለሽነት እንደተጣበን አላውቅም።

ወደዘመነ ግዕዝ እንመለስ። በዚያን ዘመን - “ሁሩ ወመሀሩ ውስተ ኩሉ አጽናፈ ምድር” ማለትና “ሁሩ ወመሐሩ ውስተ ኩሉ አጽናፈ ምድር” ማለት አንድ ድምፅ ባላቸው ሁለት ፊደላት ምክንያት የተለያዩ ፍቺ ያላቸው ሃሳቦች ይነገሩ ነበር። እነዚያም ፊደላት ወመሀሩ እና ወመሐሩ በሚሉት ውስጥ የሚገኙት ሀሌታው “ሀ” እና ሐመሩ “ሐ” ናቸው። ልብ አድርግ፡- ሀሌታው ሀ ያለበት ዐረፍተ ነገር “በመላዋ ዓለም ሂዱና ሐስተምሩ” ማለት ሲሆን ሐመሩ ሐ ያለበት ደግሞ “በመላው ዓለም ሂዱና ምሕረትና ይቅርታ አድርጉ” እንደማለት ነው። ቀደምት ም ሁ ራ ን ና መ ጻ ሕ ፍ ት የሚስተምሩት ይህንንና እንደዚህም ነው።

“አመተ ማርያም” እና “ዓመተ ማርያም” ያላቸውን ልዩነት የሚነግረኝ አለ?

በግዕዝ “አመት” ተብሎ ከተጻፈ ትርጉሙ “ሴት ባርያ” ወይም “ሴት አገልጋይ” ማለት ነው። ስለዚህም “አመተ ማርያም” ሲባል “የማርያም አገልጋይ” ለማለት እንጂ የ365 ቀኑን የአንድ ዓመት ጊዜ አያመለክትም። እሱን ለማለት ከተፈለገ “ዓመት” ነው። “ዓመተ ማርያም” ተብሎ ከተጻፈ ደግሞ ሴቷን አገልጋይ ሳይሆን ዓመቱ የማርያም መሆኑን ለመጠቀም ነው - እንደዚያ የሚባል ዓመት ካለ። ስለዚህ የሆሄያትን አገልግሎትና ትክክለኛ አገባብ ማወቅ የጽሑፍን ባህል ከማስቀጠሉም በተጨማሪ በአግባቡ መግባባት እንዲቻል ያደርጋለልና ለዚህ ነገር ትኩረት አለለመንፈጉ መልካም ነው።

“ሰረቀ” እና “ሠረቀ” “አባቡ መቶ ብር ሰረቀኝ።” “እግዚእን ወመድኃኒን ኢየሱስ

ክርስቶስ ሠረቀ በሥጋ ዘእምድንግል” የተባለ እንደሆነ የአባቡ የስርቆት ኃጢአት ላይ የታዩው “ሰረቀ” የሚል ቃል ከቀጣዩ ዐረፍ ነገር “ሠረቀ” ጋር በፍቺም በንባብ - ድምፅም አይገናኙም። “ሠረቀ” ሲል ወጣ እንደማለት ነው - እዚህኛው ላይ “ረ” ላለ ብላ ትነበባለች። ስለዚህ ከአራቱ አቅጣጫዎች አንዱ የሆነው ምሥራቅ ሲጻፍ “ምሥራቅ” ተብሎ እንጂ “ምስራቅ” ተብሎ እንዳልሆነ ልብ ይላል።

ሀ/ሚካኤል እና ኃ/ሚካኤል ሲተነተኑ ሀብተ ሚካኤል፤ ኃይለ ሚካኤል ይሆናሉ። ስለዚህ የትኛውን ሆሄ መቼና ለየትኛው ስም መጠቀም እንዳለብን ማወቅ ለዎችን ከማድናገር ያድናል።

“ድህነት” እና “ድህነት”

“ጥሩ ሥራ መሥራት መንፈሳዊ ድህነትን ያስገኛል።” “ድህነትን ከሀገራችን ለማጥፋት ጠንክረን መሥራት አለብን።” - እነዚህ ሁለት ዐረፍ ነገሮች ተመሳሳይ ድምፅ ባላቸው በቅርጽ ግን በሚለያዩ ሆሄያት/ፊደላት ምክንያት የተለያዩ ፍቺ ሊኖራቸው እንደቻለ ልብ ማለት ይገባል። “ጥ” ያለበት ዐረፍተ ነገር አነባበቡ ላላ ያለ ሲሆን ትርጉሙ መንፈሳዊ ትሩፋት ወይም ጽድቅ እንደማለት ነው። ቀጣዩና “ድህነት” የሚለው ግን ዘመዳችን ስለሆነ ተጨማሪ ማብራሪያ አያስፈልገውም።

እንደ አማርኛ ቋንቋ መምህርነት አንድ ሰው የሚከተሉትን ቃላት ሲጽፍ እንደሚከተለው ቢጽፍ በጣም የሚመከር ነው።

ዓመት - ዕለት - ንጉሥ - ዐውዳመት - ሥጋ - ሥር - ሥራ ሥር - ሥራ - ዐይን - ኅብረት - ዐባይ (ለወንዙ ሲሆን - ትልቅ ለማለት ነው) - አባይ (ውሽታም ለማለት ሲሆን - “ባ” ላለ ብላ ትነበብ) - ሥነ አዕምሮ - ሥነ ጥበብ - ሠራዊት - ጸሎት - ፀሐይ - ዓለም - ዐ/ዓይነ ሥጋ - ዓይነት - አርአያ - ዐርብ (ለቀኑ ሲሆን) - አርብ (ለልኬት ሲሆን - አርብ ጠባብ ስንል ለምሳሌ) - ዓሣ - ሥልጣን - ቦርሣ - ምሣ - ሠራዊት - ጽሕፈት - መጽሐፍ - ሕጻናት - ዐምድ - ትምህርት - ዕንቁላል - ኅብስት -

ጎሩይ - ፍጥነት ምሥራቅ - ዝፍን
- ዕቡይ - ዕርገት - ዕድገት - ሥነ
ሥርዓት - ሕዝቅኤል -
ምሕረተአብ - ሥሙር - ሥምረት
- አጽንዖት - አስተዋዕዖ - ጎሩይ -
ሐጎስ - ብዙኃን - መዋዒ - ፆም
...

... ከዚህ በማስተላለፍ ደግሞ
ስለነጠላና ብዙ ቁጥር ጥቂት
እንወያይ፡፡

የማብዛቱ ቅጥያዎች በየቋንቋው
አሉ፡፡ ከሞላ ጎደል ሁሉም ቋንቋ
ማለት በሚቻል ደረጃ ስሞችንና
እንደስም የሚያገለግሉ ቃላትን
ከነጠላ ወደብዙ የሚለውጡበት
ብልኃት አላቸው፡፡ ነገር ግን
ቋንቋዎች ከሌሎች ቋንቋዎች
በሚወርሷቸው የማብዛቱ ቅጥያዎች
ላይ የራሳቸውንም በመጨመር
ጠያፍ ብዙት የምንለውን ስህተት
አልፎ አልፎ ሲሠሩ ይስተዋላል፡፡
ይህ ክስተት አማርኛ ከግዕዝ
የወረሳቸውን ማብዛቶች የራሱን
ጨምሮ በአማርኛ በመጠቀም
ለምሳሌ መምህር/መምህርት
በግዕዝ ሲበዛ መምህራን/መምህራት
ወይም መምህሮች/መምህሮቶች
መሆን ሲገባው መምህራኖች/
መምህራቶች በማለት ጠያፍ
ብዙትን እውን ሲያደርግ ይታያል፡፡
በነገራችን ላይ ግዕዝ ሴትና ወንድ
ተለይተው የሚታወቁበት
ከአማርኛው የተለዩ የቃላት
አጠቃቀም አለው፡፡ ለምሳሌ -
ኢትዮጵያዊ ለወንድ ሲሆን
ኢትዮጵያዊት ለሴት ነው፡፡ እኛ ግን
ሁሉንም ኢትዮጵያዊ ነው
የምንለው በዚህ ዘመን፡፡ ዱሮ አንድ
ስብሰባ ሲጀመር - “ክቡራንና
ክቡራት እንግዶቻችን እንኳን
በደህና መጣችሁ፤ ከዚህ ቀጥሎ
ክቡር እገሌና ክብርት እገሊት ...”
እየተባለ ነበር፡፡

ለማንኛውም የግዕዙንና
የአማርኛውን የቃል አብዝኦቶች
በሚመለከት የቃላትን ብዙ ቁጥር
ለመጻፍ ወይም ለመናገር ስንፈልግ
ከሁለቱ አንዱን መምረጥ ይገባል፡፡
ይህ ዓይነቱ ችግር ከላቲን ብዙ
ቃላትን የወሰደው እንግሊዝኛም
ላይ ይታያል፡፡ ለምሳሌ criterion,
phenomenon, formula, stratum,
... የሚሉት ቃላት criteria,
phenomena, formulae, strata,
... መሆን ሲገባቸው ሁሉም
አይቅርባቸው ከሚል ይመስላል
criterias, phenomenas, formulaes,
stratas,... ብለው የሚጽፉ
አሉ፡፡ ከዚህም በተጨማሪ ለየት
ያለ የአባዛዝ ሥልት ያላቸውን
ቃላት በተለመደው “s”ን ወይም “-

es”ን የመጠቀም ልማድ በመከተል
በብዙ የተነገሩትን እንዳልበዙ
በመቁጠር፤ በብዙ ያልተነገሩት ላይ
ደግሞ የተለመደውን ማብዛቱ
በመጨመር የሚታየው ችግር
ቀላል አይደለም፡፡ አብነት ማየት
እንችላለን - mouse - mice - mices,
louse - lice - lices, foot - feet -
feets, child - children - childs/
childrens, forum - forums/fora -
foras, ... formula - formulae - for-
mulaes - stratum - strata - stratas
- goose - geese - geeses - ...
(የጠቆሩትና ግርጌያቸው
የተሠመረባቸው ጠያፍቹ ናቸው -
ትክክል ያልሆኑትና መጠቀም
የማይገባን)፡፡ በአማርኛም ችግሩ
ከሞላ ጎደል ተመሳሳይ ነው፡፡
ቀጣዮቹን የተለመዱ ጠያፍ
ብዙቶች እንመልከት፡፡

ካህን - ካህናቶች
ቀሲስ - ቀሣውስቶች
ዲያቆን - ዲያቆናቶች
ቀን - ቀናቶች
ከዚህ በላይ ያየናቸው የጠያፍ
ብዙት ምሳሌዎች ናቸው፡፡ መባል
ያለበትን ከጥቂት ተጨማሪ ቃላት
ጋር ቀጥለን እንይ፡፡
ካህን - ካህናት/ካህኖች
ቀሲስ - ቀሣውስት/ቀሶች
ዲያቆን - ዲያቆናት/ዲያቆኖች
ቀን - ቀናት/ቀኖች
ወር(ጎ) - ወራት/ወሮች
ዘመን - ዘመናት/ዘመኖች
ደብር - አድባራት/ደብሮች
ፆም - አዕዋም/አዕዋማት/ ፆሞች
ወፍ/ፆፍ - አዕዋፍ/አዕዋፋት/ወፎች
መዘምር - መዘምራን/መዘምራት/
ዘማሪያን/ዘማሪያት/ ዘማሪዎች
ቃል - ቃላት/ቃሎች
ሊቀ መንበር - ሊቃነ መናብርት/
ሊቀ መንበሮች
ቤተ ክርስቲያን - አብያተ
ክርስቲያናት/አብያተ ክርስቲያን/ቤተ
ክርስቲያኖች
ዓመት - ዓመታት/ዓመቶች
ጠቢብ - ጠብብት/ጠቢባን/ጠቢቦች
መንግሥት - መንግሥታት/
መንግሥቶች
እንስሳ - እንስሳት/እንስሶች
ንጉሥ - ነገሥታት/ ንጉሦች
ጋንኤል - አጋንንት/ጋንኤሎች
ደብተራ - ደባትር/ደብተራዎች
መምህር - መምህራን/መምህራት/
መምህሮች/መምህሮቶች
መነኩሴ - መነኩሳት/መነኩሴዎች
ምሁር - ምሁራን/ምሁራት/
ምሁሮች/ምሁራቶች
ሕጻን - ሕጻናት/ሕጻኖች
ድንግል - ደናግል/ድንግሎች
ዕለት - ዕለታት/ቀኖች (አንዳንድ

ሥርዓት ቃላቸው ግዕዝ የሆኑ
ቃላት በግዕዝ ቢበዙ ይሻላል፡፡)
ብዙኃን - ብዙኃን
ረድዕ - አርድዕት/ረዳቶች
ኮከብ - ከዋክብት/ኮከቦች
ብሔር - በሐውርት/ብሔሮች
ርዕስ - አርዕስት/ርዕሶች
በግዕ - አባግዕ/በጎች
ፀር - አዕራር/ጠላቶች
ባዕድ - ባዕዳን/ባዳዎች
እልፍ - አእላፍ/አእላፋት/ እልፎች
ዐምድ - አዕማድ/ዐምዶች
አንበሣ - አናብስት/አንበሦች/
አንበሣዎች
መስፍን - መሳፍንት/መስፍኖች
መኮንን - መኳንንት/መኮንኖች

በገጽ 19 ለተሰጠ ጥያቄ መልስ

“ሲስጢን ቀርታ ሲስጢን”
የአማርኛ ሥነ ቃል የወለደው
አንደኛው ምሥል ከሳች ተረትና
ምሳሌ ነው፡፡ በቁሙ ወይም
በእማራዊ ትርጉሙ ሲታይ በሰላምና
በፍቅር ወቅት ስትጠየቅ ተግደርድራ
በራሷ ጊዜና ምናልባትም ከተረሳች
ወይ ከተጠላች በኋላ መጥታ ቀድሞ
የተጠየቀችውን ለመፈጸም
መስማማቷን ስትገልጽ ጠያቂው
አሳፍሮ የሚልክበት ተረትና ምሳሌ
ነው፡፡ በፍካሬዊ ጎኑ ከተመለከትነው
ከዚህ ብዙም አይለይም፡፡ አንድ ሰው
ለምሳሌ አንድ ነገር ቸግሮት ሳለ
ጓደኛው ወይ ዘመዱ ሊረዳው ይልና
የቸገረውን ነገር እንኳ ሲለው
ሰውዬው በመግደርደር እምቢ ይላል
እንበል፡፡ ነገር ግን እየቆይ ይቆጩና
ወይም ችግሩ እየተባባሰበት ይሄድና
እንኳ ወዳለው ሰው ሄዶ “ባለፈው
ስግደደር እምቢ ያልኩህን አሁን
ስጠኝ እባክህን” ብሎ ሊማጸን
ይችላል፡፡ ያኔ እንኳ ያለው ሰው እንኳ
ያለውን ነገር አጥፍቶት ወይም ለሌላ
ሰው ሰጥቶት ሊሆን ይችላልና በዚህ
ተረት የታጀበ አሉታዊ መልስ
ቢሰጠው ያስኬዳል፡፡ ሌሎች ይህን
መሰል ፍቺ ያላቸው ተረትና
ምሳሌዎችም መኖራቸው የታወቀ
ነው፤ ለምሳሌ “ተግደርዳሪ ጦም
አዳሪ”፤ “የለማኝ ተጓዳኝ” እና
የመሳሰሉት ተረትና ምሳሌዎችና
ፈሊጦች የሲስጢን ቀርታ ሲስጢን”
የቅርብ ዘመዶች ናቸው፡፡

በወውድ ብናየው፡- “ሲስጢን
ቀርታ ሲስጢን” እንዲሉ ያኔ
ትምህርት ቤት እያለን በፍቅሯ ብን
ብዬ ሳለ እንድታፈቅረኝ እንድንጋባ
ስጠይቃት እምቢ ብላ አሁን ሌላ ሴት
አፍቅራ ላገባ ስል የዱሮውን
አስታውሳ እንጋባ ትለኛለች፡፡

አጫጭር ገጠመኞች

Edutainment

ይህን መምህር በምን እንመስለው?

“በምንት ንመስለኪ ኦ ቅድስት አንቲ!” - “ቅድስት ሆይ በምን እንመስልሽ?” ከሚለው የአባ ሕርያቅስ የቅዱሳን ጸሎት የኮረጅኩት ነው ለዚህ ገጠመኝ የሰጠሁት ርዕስ። በሕይወት መንገድ እጅግ ክፉ ሰዎች እንዳሉና የሚያስከትሉት ጥፋትም እንደደረጃው ልኬት ከፍተኛ እንደሆነ እንረዳለን። ዓለም ከተፈጠረች ጀምሮ እንዲሁ ነው። ወደፊትም ይሄው መቀጠሉ አይቀርም።

በተቃራኒው ደግሞ እጅግ ሩህሩህና ደጋግ ሰዎች መኖራቸው ግልጽ ነው። ያላቸውን ቀርቶ ከሌላቸውም ጭምር በብድርና በልመና ሳይቀር ለሌሎች ቤዛ የሚሆኑ ሣማሪታውያን አሉ - ቁጥራቸው ጥቂት ቢሆንም። የዓለማችን ሚዛን ተጠብቆ የሚሄደው እንግዲህ በነዚህ ሁለት የተለያዩ ባህርያት ሰብዕ በተሞሉ ሰዎች ነው።

ይህ ገጠመኝ በሶሻል ሚዲያ ሲዘዋወር የተገኘ ነው። አንድ ጎልማሳ በሚኖርበት ከተማ ሲዘዋወር አንድ ጥጋት ላይ የዱሮ መምህሩን ቁጭ ብሎ ያገኘዋል። በተማሪነቱ ክፍል ውስጥ በሠራው ጥፋት አፈር በማለት “ጋሼ ደህና ነህ? ማን እንደሆንኩ አስታወስክኝ” በማለት መምህሩን ይጠየቀዋል። “አይ፣ እኔ አላስታወስኩህም ማን ልበል” ብሎ ይመልሳል መምህሩ። ጎልማሳውም ይቀጥልና “እኔ የቀድሞ ተማሪህ ነኝ። ትዝ ይልህ እንደሆነ አንድ ጊዜ አጠገቤ ይቀመጥ የነበረ የሀብታም ልጅ አድርጎት የነበረውን ሰዓት አውልቆ አግዳሚው ወንበር ላይ አስቀምጦት ሳለ ማንም ሳያየኝ ወሰድኩበት። በኋላ ሰዓቱ መጥፋቱን ሲያውቅ ላንተ ተናገረ። አንተም “የወሰዳችሁ መልሱለት” ብለህ ብትጮሁብንም ሰዓቱ ሊመለስ አልቻለም። ያኔ ሁላችንንም ዐይናችንን እንድንሸፍን አደረግኸንና ፍተሻህን ጀመርክ። እኔ ጋ ስትደርስ ሰዓቱን ከኔ ኪስ አወጣህና ፍተሻህን ግን እስከመጨረሻው ቀጠልክ። እኔም

በድንጋጤ ፈዝገፍ ከአሁን አሁን ውጣ ብለህ ታሳፍረኛለህህ ብዬ ስጠብቅ ሰዓቱን ለልጄ መልሰህለት ማስተማርህን ቀጠልክ። ያ ተማሪ እኔ ነኝ። ትረሣኛለህ ብዬ መቼም አልገምትም።” አለው።

መምህሩም መለሰ - “ ያኔ እኮ ታዲያ እኔም ዐይኔን ሸፍኜ ስለነበር የፈተሽኩት ሰዓቱን ከማን ላይ እንዳገኘሁት እኔ ራሴም አላውቅም። ዋናው ዓላማዬ የሰዓቱ መገኘት እንጂ ሰዓቱን የሰረቀውን ልጅ ማዋረድ ወይም ማሳፈር አልነበረም። አሁን ነው ያየሁህ።” የቀድሞ ተማሪው ተገርሞ ሊጨርስ አልቻለም። በርግጥም ይህን መሰል መምህር በዚህ ዘመን ማግኘት ይቻል ይሆን?

የባለ አለና አገርህን አትልቀቅ

ስርቆት ዓይነቱ ብዙ ነው። ገንዘብን ጨምሮ የሰውን ቁሣዊ ንብረትና ሀብት መስረቅ ያለና የነበረም ነው። ከዚያም ባለፈ የሃሳብ ስርቆትም አለ። የሰውን ሃሳብ ዕውቅና ሳይሰጡ ልክ እንደራስ አድርጎ በመውሰድ የግል ዝናን ለማግዘፍ ወይም አንድን የጥናትና የምርምር ሥራ በስርቆት ለማደለብ መሞከር በዘርፉ አጠራር ፕላጂጋዝም የሚባል የስርቆት ዓይነት ነው።

ከዱሮም ጀምሮ የሚታወቅ ሌላ የስርቆት ዓይነትም አለ። እሱም የሰውን ሰው መስረቅ ነው። ይልበጥ ግልጽ ለማድረግ ያህል - የሰውን ባል ወይም የሰውን ሚስት በውድም ሆነ በግድ - በገንዘብ አባብሎም ይሁን በፍቅር አነሁልሎ - ላንድያው ጠቅልሎ መውሰድ ወይም በስርቆት በር በድብቅ መገናኘት እንደማለት ነው። ይህ ዓይነቱ ስርቆት እጅግ የተለመደ ነው። ከሃይማኖትና ከባህል ያፈነገጠ መሆኑን ለመረዳት ባለመፈለግ ብዙው ሰው በዚህ ስህተት ይረማመድበታል - እንረማመድበታለን፤ በተለይም

በወጣትነት ዘመን። ከዚህም የተነሣ ማን የማንን ልጅ እንደሚያሳድግ ማወቅ እስኪቸግር ድረስ በተለይ በአንዳንድ የገጠርም ሆነ የከተማ ማኅበረሰቦች ዘንድ በርካታ ትዕይንት ይስተዋላል። በአሁኑ ዘመን ዕድሜ ለቴክኖሎጂ በዲጌንኤ ምርመራ ማን የማን ልጅ እንደሆነ መታወቁ በጂ እንጂ ቀደም ባለው ዘመን ሁሉም ልጅ የሁሉም ልጅ እንደሆነ ያህል የሚቆጠርበት ሁኔታም ነበር። ለዚህ ይሆን መንገድ ላይ የምናገኘውን ልጅ ንፍጡን ጥርግ እያደረግን ሲያጠፋም እየተቆጣንና እየቆነጠጥን በጋራ እናሳድግ የነበረው?

ገጠር አካባቢ ነው። ተርቱበኞች ማለትም ቡና የሚጠጡ ሴቶች ሰብሰብ ብለው በአንደኛዋ ጎረቤታቸው ቤት ውስጥ ቡና እየጠጡ ሳሉ አንዱን ሕጻን በማየት አንዷ በስሜት ተውጣ “ውይ፣ ይሄስ ቁርጥ እንትናን ይመስላል” ትላለች - ያ እንትና ደግሞ ጎረቤት እንጂ የሕጻኑ እናት ባል አለመሆኑን ሁሉም ያውቃል - ብቻ ሳት ብሏት አመለጣት። ያኔ ሴትዮዋ ማለትም የሕጻኑ እናት ምን ትባል? ምን ብላስ ታስተባብል? ቸግር ነው። በድንጋጤ ክው ብላ “እንዴ! ማጅራቱን እስኪ እይው፣ ቁርጥ አባቱን እኮ ነው” በማለት ፈገግ አሰኝቻቸው ይባላል።

አሁን ልነግራችሁ የተነሣሁት ጉድ የሚታመን አይደለም። ከአምስትና ከስድስት ልጆች መሃል አንድ ሁለቱ ከባል ሳይሆን ከሌላ ቢወለዱ አሳማኝ አመክንዮ አለ። ነገር ግን መንትያ ልጆች ከሁለት አባቶች ተወለዱ ቢባል ማን ያምናል? የሚገርም ታሪክ እየሰማን ነው። በሶሻል ሚዲያ የተከታተሉት እውነተኛ መረጃ ነው። ይህ እንዴት ሊሆን እንደሚችል ስለጉዳዩ የሚያውቁ እንደተናገሩት ከሆነ በመጸነሻ ወቅት ሴትዮዋ በደቂቃዎች ልዩነት ውስጥ ከተለያዩ ወንዶች ጋር ተራክቦ

ከፈጸመች ሁለት ልጆችን ማለትም ከሁለት የተለያዩ ዕንቁላሎች የሚገኙ መንትያዎችን ልትወለድ ትችላለች፤ በዚህም ሂደት ጥቁርና ነጭም ሆነው ሊወለዱ ይችላሉ ማለት ነው - እንደአባትና እናታቸው የዘር ግንድና የቀለም ዓይነት። በሃይንሳዊው አገላለጽ እነዚህ መንትዮች identical ሳይሆኑ fraternal የሚባሉት ዓይነት ናቸው። ከዚህም ይሠውር ጎበዝ። ማወቁ ግን መጥፎ አይደለም። ይህች አባባል እንዴት ልጩኛ ናት ግን - “አባት የእምነት - እናት የእውነት”። ወደሌላ ገጠመኝ እንለፍ።

ላይነቡ የሚጸፉ ሆሄያት

አሁን እዚህ የማነሳው የችግር ዓይነት በአማርኛ ቋንቋ አይታወቅም፤ የለምም። ቃላትን በአማርኛ ስንጽፍ በቃላቱ ውስጥ የሚገኙ ፊደላት ወይም ሆሄያት ሁሉ ይነበባሉ። ይሄ ደምብ በሴማውያን ቋንቋዎች ሁሉ እውን ይመስለኛል። ለምሳሌ በትግርኛ የተጻፈውን ሁሉ የማንበብ ግዴታ አለ። እንደየቃሉ ዐውዳዊ ፍቺ ማጥበቅና ማላላት ግን እንዳለ ሆኖ።

ወደ እንግሊዝኛና ፈረንሳይኛ ቋንቋዎች የገባን እንደሆነ ግን ነገሩ ሌላ ነው። ስምንት ፊደል ተጽፎ ሲነበብ ወይ ሲጠራ ግን ሁለት ድምፅ ብቻ ሊኖረው ይችላል። ለምሳሌ qu'est-ce que c'est? የሚለው 14 ፊደላት ያሉት የፈረንሳይኛ ዐረፍተ ነገር አራት ድምጾች ብቻ ናቸው የሚነበቡት - “ከስከሴ” - ትርጉሙ “ምንድን ነው?” ማለት መሆኑን አንድ የድረ-ገጽ ምንጭ ነግሮኛል። እኔማ ከየት አባቱ አምጥቼው።

ይህን ሁሉ መንደርደሪያ ያስቀደምኩት አለነገር አይደለም። ስምንተኛ ክፍል እያለሁ አንድ የዘጠነኛ ክፍል የማታ ተማሪ እንዳስጠናው ይጠይቀኝ ነበር። ጉረኛ አትበለኝ ታዲያ። ያደለው ሁለተኛ ክፍል ሆኖ ሆኖ ስምንተኛ ክፍልን ሊረዳ ይችላል። እናማልህ talk, walk, ... የሚሉ ቃላትን ቶልክ፣ ዎልክ ... እያለ በማንበብ - እንዲያ እንደማይነበብ በተደጋጋሚ ባስታውሰውም - ክፉኛ ጠመሰኝ። ይሄ ዓይነቱ ችግር ወደኋላ ላይ

በትምህርት ይሁን በንባብ እንደተረዳሁት fixation ይሰኛል። ቀድሞ ወደ አእምሮ የገባን የተሳሳተ ነገር ለማስወጣት የመቸገርና በዚያው የመቀጠል ኢ-ቅቡል ልማድ ነው። ያ ወዳጄ psychologyን ፕላይስሎጂ እያለ ያስቸግረኝም ነበር።

ዩንቨርስቲ እያለን በእኔ ክፍል ሣይሆን በሌላ ክፍል የተፈጸመው ይህን መሰሉ ችግር ግና ምን ጊዜም አይረሳኝም። የአንደኛ ዓመት ተማሪዎ ከገጠር ነበር የመጣቸው። በሶፎሞር እንግሊዝኛ ክፍል አንብቢ ተብላ ስታነብ could, should, would ... የሚሉትን አጅሪት ኩልድ፣ ቩልድ፣ ውልድ ብላ አነበባቸውና ተማሪዎቹን በሣቅ አፈረሰቻቸው። ያቺ ልጅ ታዲያ ከዚያን ክፍል ጊዜ በኋላ አዲስ አበባ ዩንቨርስቲን አያሳየኝ ብላ ጠፋች። አሁን ትኑር አትኑር አላውቅም። የዛሬ 40 ዓመት የሆነውን አሁን ማስታወሴም እኔው ሆኜ ነው። ግን ግን በማወቅና ባለማወቅ ረገድ የማናውቀውን ለማወቅ መጣር እንጂ በማናውቀው ነገር ሰው ጥርሱን ተነቅሶ ቢስቅ ግድ ሊሰጠን አይገባም። ማፈር በባለማወቅ ሳይሆን ጥፋትና ክፋትን በመሥራት ሊሆን ይገባል - የገጠመኝ የሞራል ጭብጥ መሆኑ ነው።

የሕይወት ታሪክ ስናዘጋጅ ...

አንድ ሰው ሲሞት ከቀብር መልስ የሚነበብለት የሕይወት ታሪክ መጻፍና ካህኑ ከማሳረጋቸው በፊት በወዳጅና ዘመድ ፊት ማንበብ በተለይ በዚህ ዘመን የተለመደ በጣም ሆኗል። ምንም ታሪክ የሌለው ሕጻንና መጤ ሰው ካልሆነ በስተቀር በፉክክር በሚመስል መልክ ከሞላ ጎደል ለሁሉም ሰው በሚባል ደረጃ ይህ የሕይወት ታሪክ ንባብ በየሥርዓተ ቀብሮች መጨረሻ አንዳንዴ በጉጉት አንዳንዴ ደግሞ በስልቶ ስሜት የሚጠበቅ ነው።

በዚያን ሰዎች አንድ ታላቁ የሚሆን ወዳጄ - አሁን አይውደደኝና - ሞቶ ቀብሩ ላይ ተገኘሁ። አሟሟቱ ድንገቱ በመሆኑ የምናውቀው ሁሉ አዝነናል። የወዳጄን ዕድሜ እኔ ራሴ አውቃለሁ፤ የማውቅበት ሌላ ማጣቀሻ የጋራ ሰውም አለ። ነገር

ግን ታሪኩን አዘጋጃቹ በማወቅም ይሁን ባለማወቅ አጻጻፉን አበላሹትና እነሱ ሰውዬው ተወለደ ብለው ከጠቀሱት ዓመተ ምሕረት ተነስተን ስናሰላው በ13 ዓመት ዕድሜው በቢሮ ኃላፊነት እንደተቀጠረ በሕይወት ታሪኩ ላይ አነበብና ለቁጥር ባይተዋር የሆን ሰዎችን በልቅሶ መሃል ፈገግ እንድንል አደረጉን። ያ የ13 ዓመት ክፍተት ደግሞ በብዙ ነገሮች ላይ ተፅዕኖው ጎልቶ ታዩ። ያገባው በ17 ዓመት፣ የሞተው በ71 ዓመቱ እንዲሆን መነሻው ስህተት ሁሉንም አናግቶት ዐረፈው። ወንድማችን ዕድሜው 82 ገደማ መሆኑን የምናውቅ ሰዎች ያ ከየት እንደመነጨ ያልገባን የትውልድ ዓመት ስህተት ግርታ ፈጥሮብን ተንሾካሾን። ይህ ምን ያሳያል ብንል - አንድን ነገር ስናዘጋጅ ጥንቃቄ ሊኖረን የሚገባ መሆኑን። የሞተ ሰው ዕድሜ አይደበቅም፤ ቢደበቅ ባይደበቅ የሚጠቅመው ነገር የለም። ደግሞም የወንድን ደሞዝና የሴትን ዕድሜ እንጂ የሚችን ዕድሜ መደበቅ አልተለመደምና እንዲህ ያለ ሕዝብ ፊት የሚቀርብ ሰነድ ሲዘጋጅ ከወዳጅ ዘመድ ጋር መነጋገር አይከፋም።

ዕድሜ ከተነሣ መቼም ብዙ ያስብላል፤ ያናግራል። እናም አንዲት ገጠመኝ ልመርቅና ይህን ጅምር ልደምድም።

አንድ ቤት ውስጥ ነው። የምታውቁት ዝም በሉ ታዲያ። በዚያ ቤት ውስጥ እናት ሆዬ ዕድሜዋን በተጠየቀች ቁጥር “30 ዓመቱ” እያለች ትመልሳለች። ይህን የእናቷን “ለግላጋ ወጣትነት” የምትረዳው የሴትዮዋ የመጀመሪያ ሴት ልጅ ዕድሜዋ 29 ደረሰ። ከዚያ እንዴት ትለፍ? እናቷን እንዴት አድርጋና በምን ድፍረት አልፋ ትሂድ? ያኔ ቢጨንቃትና ቢብስባት “እንዴ፣ እማዬ እረ እባክሽን አሳለፊኝ በእግዚሃር!” አለችና ቤተሰብ መሃል አዋረደችት - ይባላል። እኔማ የት አባቴን አየሁና።

“ዞሮ ዞሮ ወደቤት፤ ኖሮ ኖሮ ወደመሬት አይቀርም።”

Funny African Proverbs

(ተቀራራቢ ምሳሌዎች ከቤቱ የቀረቡ፡፡ መተቸትና ማረም ይቻላል፡፡)

1. When a man is stung by a bee, he does not destroy all beehives- Kenyan Proverb - ጣት ገማኝ ተብሎ ተቆርጦ አይጣልም፡፡ ልጅን ሲወዱ ከነንፍጡ
2. It is only a stupid cow that rejoices at the prospect of being taken to a beautiful abattoir - Zambian Proverb - ዶሮን ሲያታልሏት በመጫኛ ጣሏት፡፡ በሬ ሆይ በሬ ሆይ ሣሩን አየህና ገደሉን ሳታይ
3. No matter how far an eagle flies up the sky, it will definitely come down to look for food - Zimbabwean Proverb - ዞሮ ዞሮ ወደቤት ኖሮ ኖሮ ወደመሬት
4. An army of sheep led by a lion can defeat an army of lions led by a sheep. - Ghanaian proverb - የዓሣ ግማቱ ከወደ አናቱ፤ ከአህያ ጋር የዋለች ጊደር ፈሰ ተምራ ትመጣለች፡፡
5. The anus doesn't teach the mouth the sweetness of food - South-African Proverb - ምጥ ለናቷ አስተማረች፡፡ የወጥን ጣም እሚያቅ ቀለዋጭ
6. The man who marries a beautiful woman, and the farmer who grows corn by the roadside have the same problem- Ethiopian Proverb - ቆንጆ ያገባና መንገድ ዳር የዘራ ችግራቸው አንድ ነው
7. A short man is not a boy- Nigerian Proverb - ምንም ብቁጥን ጠጅ ነኝ
8. No matter how hot your anger is, it cannot cook yams- Nigerian Proverb - እረኛ ቢያከርፍ ምሳው ራቱ ይሆናል
9. It requires a lot of carefulness to kill the fly that perches on the scrotum- Ghanaian Proverb - ዓሣን መብላት በብልጋት
10. If the throat can grant passage to a knife, the anus should wonder how to expel it -South-African Proverb - እያወቁ አለቁ፡፡
11. The frown on the face of the goat will not stop it from being taken to the market - Nigerian Proverb - ተልባ ቢንጫጫ ባንድ መቀጫ
12. An old lady feels uneasy when dry bones are mentioned in a proverb - Ghanaian Proverb - ጫጨት ፊት ፈንግል አይወራም
13. If you don't know where you are going, any road will take you there

- Ugandan Proverb - የህልም ሩጫ

14. There is no virgin in a maternity ward- Cameroonian Proverb - ላም ባልዋለበት ኩብት ለቀማ
15. The madman, who throws a stone into a crowded market, forgets that his own mother could be hit by his madness. - Ugandan Proverb - ባሏን የንዳች መስሏት ድብቅ የአካል ክፍሏን በጋሬጣ ወጋች፤ አይነጋ መስሏት እቋቁ ተጠዳዳች

የግጥም ጥግ

የተሳካ ለታ ሁሉ የሞላ ቀን
ትንሹ ትልቁ በሙሉ ሲያስቀን
ባዶ የሆነ ቀን ነገር ጎደል ሲል
ጥርስ ባፋችን ውስጥ የሌለ
እስኪመስል
ግንባር ተሽብሽቦ ፊታችን እረዝም
ወቀሳው ይመጣል ከሰላምታው ቀድሞ
ኢኮኖሚው ሲወርድ እኛም አብረን
ወርደን
ሲከብር አብረን ከብረን ሲዋረድ
ተዋርደን
በሁኔታ ሆኗል ደስታና ሃዘናችን
ሲሟላ ሲሳካ ሲቃና ኑሮአችን
በሁሉ አመስግኑ ደስም ይበላችሁ
ሲጎድልም ሲሞላም ተመስገን ብላችሁ
የበለጠ ክብር እንዳለ አይታችሁ
ለነገ አመስግኑ ዛሬ ላይ ቆማችሁ
ኑሮ ሞላ አልሞላ እስትንፋስ እስካለ
አመስግኖ ያልፋል ሰው ግን ካስተዋለ
ማስተዋል ከጠፋ እይታም ከሌለ
በሚያልፈው ነገር ላይ ሰው ልቡን
ከጣለ
እጅግ ምስኪኖች ነን ከሁሉም ያነሰን
ትልቁን ጨብጠን ትንሽ ከቀመስን
ምንጭ፤ ኢንተርኔት

ይህን ያውቁ ኖሯል?

ዱሮ፤ ያኔ ዱሮ እኛ ልጆች
እያለን ታላላቆቻችን በመጠጥ ኃይል
ዝምብዝ ብለው ይመጡና የቤታቸውን
በር የሚያንኳኩት ራሱ በእግራቸው
ነበር - እጃቸውን ለመቆጠብና ከአደጋ
ለመታደግ፡፡ በዚያን በሞኞች ዘመን
ታዲያ እንዲህ ያለ ግጥም በስካር
በሚወለጋገድ ቅላጼ በዜማ ቀመስ
አነባበብ በሰካራሞች ይነበኑ ነበር፡፡

ለትውስታ ያህል ነው፡፡

ወንድ ልጅ ተወልዶ ካልተባለ
ጠጪ፤
ሰክሮ ተንገዳግዶ ካላደረ ውጪ፤
ሚስቱ ስትቆጣው ካላላት “ነይ
ውጪ!”
ምኑን ተወለደው ጨነገፈው እንጂ፡፡
ሌሎች ይህን የሰካራ ጉረኛ ንግግር
አድምጠው እንዲህ ይመልሱለት ነበር፤
ሰካራም ቤት አይሠራም፤
ቢሠራም ቶሎ አይገባም፤
ቢገባም ቶሎ አይተኛም፤
ቢተኛም ... (“ቶሎ ዕንቅልፍ
አይወስደውም” አይባል ነገር ዜማ
ይሰብራል፡፡)
ያም ዘመን እንደዘበት አለፈና ታሪክ
ሆነ፡፡ መጠጡ ግን ቢወደድም አሁንም
አለ፡፡

የታክሲ ውስጥ ጥቅሶች

1. ገንዘብ ከድህነት እንጂ ከሞት አያስጥልም
2. ከጫትና ከሥልጣን ላይ መነሳት ይከብዳል
3. ሞባይል ለጣለ ሲም እንመልሳለን
4. ክቡራን ተሳታፊዎቻችን በአገልግሎት አስጣጣችን ላይ አስተያየት፤ ቅሬታ፤ ትዝብት ወይም መሻሻል አለበት የምትሉት ነገር ካለ
5. እንቀበልም!! መውረድ ይቻላል፡፡
5. ለሰው ቅን እንጂ ቅንቅን አትሁን
6. መስኮቱን በመክፈት ለትራፊክ ፖሊስ አያጋፍጡን
7. ታክሲና መንግሥተ ሰማይ ሞልተው አያውቁም
8. ምንም ብታምሪ ከሚስትነት አታልፈም
9. ባለጌና ዋንጫ ከወደአፉ ይሰፋል
10. የታክሲ ከሌለህ ወርደህ በባስ ሂድ
11. ፊትሽ ላይ የሌለው የካዲስክ ቀለም ብቻ ነው
12. ፍቅር ካለ ባጃጅ ባስ ይሆናል
13. ዘሎ የወረደ ግጋ ይቀንሳል
14. የምትወደውን እስክትሠራ የምትሠራውን ወደደው
15. ፍቅር ካለ የቁንጫ ቆዳ ለሺህ ሰው ይበቃል

Do you know this?

Do you know you can get your eyeballs tattooed?

If you're looking to get your entire body tattooed, you don't need to stop at your eyeballs! Many hardcore tattoo fans are getting the whites of their eyes injected with ink of all kinds of colors ranging from green to purple. However, there are some risks involved such as pain and prolonged blurred and double vision.

Do you know "Q" is the only letter that doesn't appear in any U.S. state name?

Go through the list of the fifty nifty states and we can guarantee you won't find any state that has the letter Q in its name!

Do you know a jockey once won a race after he had died?

Frank Hayes was hailed as the winner at a race at Belmont Park right outside New York City in 1923. However, there was a slight problem. Hayes suffered a heart attack and died in the middle of the race so the celebration wasn't exactly sweet.

Do you know Winston Churchill was hit by a car and nearly killed during a New York visit?

Talk about an all-American welcome! During a lecture tour in the U.S. in Dec. 1931, Winston Churchill was struck by a car while crossing Fifth Avenue and nearly killed. Fortunately, he survived the accident.

Do you know Neil Armstrong once threatened to sue his barber for selling his hair?

In 2005, Neil Armstrong once threatened legal action to his former barber who had earned \$3,000 for selling a lock of the astronaut's hair. The barber took no heed of the threat and went on to make over \$38,000 in 2016 by selling both the hair and the barber's comb and scissors.

Source: internet

ጉራማይሌ

ጉራማይሌ ግጥም ምን እንደሆነ ታውቃለህ/ታውቂያለሽ?

ጉራማይሌ የሚለው ቃል በግጥም ውስጥ ያለው ፍቺ ስንኞቹ በአብዛኛው ቤት የማይመቱና በትርጉምም የላይኛውና የታችኛው አልፎ አልፎ የማይገናኙ ሲሆኑ ነው። ቀጣዮቹን ነባር ምሳሌዎች እንመልከት።

ልብሴን አጣጥቤ ወንዝ ዳር ባሰጣ፤
ወዳኝ ነው መሰለኝ ረግጣው አለፈች።
እየው እዛ ማዶ ዛፍ ይወዛወዛል፤
እነአይወይ ናቸው ሐረግ ይመዛሉ።
ፍየል ቅጠል እንጂ አትበለም እንጉዳይ፤
በጥርሷ ሠላሣ ባይኗ መቶ ገዳይ።
እኔ ምን ቸገረኝ ድምጹ ቢያምር ባያምር፤
ለድምጽ ማማርማ አዝማሪ አለ አይደለም ወይ።
(የፍቅር እስከመቃብሯ ሰበለወንጌል ስትዳር አባቷ ፊታውራሪ መሸሻ የገጠሙት ግጥም)

የፍቅር ግጥሞች

አንቺ ጋር አድሬ ሲነጋ ልሙት፤
ላፈር አይደለም ወይ የተፈጠርኩት።
ሄድኩኝ ሄድኩኝና ቀረሁ ካቀበቱ፤
ሬሃሽን አንሺው በሏት ያቺን ከንቱ።
እኔስ እሄዳለሁ በሽምጦህ በኩል፤
ሽጋ ልጅ ባይኔ ላይ ተሸከሜ እንደኩል።

Jokes' Corner

Wife: "How would you describe me?" Husband: "ABCDEFGHGIJK." Wife: "What does that mean?" Husband: "Adorable, beautiful, cute, delightful, elegant, fashionable, gorgeous, and hot." Wife: "Aw, thank you, but what about IJK?" Husband: "I'm just kidding!"

Q: Is Google male or female? A: Female, because it doesn't let you finish a sentence before making a suggestion.

Girlfriend: "Am I pretty or ugly?" Boyfriend: "You're both." Girlfriend: "What do you mean?" Boyfriend: "You're pretty ugly."

What is a computer's first sign of old age?

Loss of memory.

What does a baby computer call

his father?

Instead of Da-da it says "Da-ta."

How does a boy cell phone propose to his girlfriend?

He gives her a ring, of course.

Why was there a bug in the computer?

It was looking for a byte to eat.

President Lincoln was approached by a woman after a political speech... If you were my husband I would poison your tea. Lincoln replied...if you are my wife I'll gladly drink it. ("አንቺ ጋ ከምኖር መርዝ ጠጥቼ ብሞት ይሻለኛል" እያለ እንደሆነ ካልገባን ቀልዱ ቀልድ አልሆነም።)

Mr. and Mrs. Brown had two sons. One was named Mind Your Own Business & the other was named Trouble. One day the two boys decided to play hide and seek. Trouble hid while Mind Your Own Business counted to one hundred. Mind Your Own Business began looking for his brother behind garbage cans and bushes. Then he started looking in and under cars until a police man approached him and asked, "What are you doing?" "Playing a game," the boy replied. "What is your name?" the officer questioned. "Mind Your Own Business." Furious the policeman inquired, "Are you looking for trouble?!" The boy replied, "Who told you, yes, I am."

A boy asks his father, "Dad, are bugs good to eat?" "That's disgusting. Don't talk about things like that over dinner," the dad replies. After dinner the father asks, "Now, son, what did you want to ask me?" "Oh, nothing," the boy says. "There was a bug in your soup, but now it's gone."

ከማኅደረ ሥነ ቃል

“የጣት ቁስልና የዘመድ ምቀኛ፤
እየነዘነዘ ሌሊት አያስተኛ።”

“መጣለት አለና ምሥጢር አትናገር፤
መታረቅ አለና ክፉ አትናገር፤
በዚህ ዓለም ኑሮ የሚሻለው ነገር፤
ብዙ ማዳመጥ ነው ብዙ ከመናገር።”
(እየጠዘጠዘ ቢባልም ያው ነው።)

ብዙ ሰው ከሚሰቃይባቸውና በስፋት ከሚታወቁ የውስጥ አካላት ህመሞች መካከል የጨንራ በሽታ (Gastritis) አንዱ ነው። ጨንራ ከምንጠጣቸውና ከምንመገባቸው ነገሮች የቀጥታ ግንኙነት ያለው በመሆኑ እንደየምንመገበውና እንደየምንጠጣው ነገር የጥራት፣ የንጽሕናና የአወሳሰድ ምጣኔ የዚህ ህመም መንስዔና መፍትሔም ከዚህ አጠቃላይ እውነት ጋር ሊያያዝ እንደሚችል ከህክምናው መያዝ ውጪ ላለው የመያዝ ባይተዋርች ሳይቀር በጣም ግልጽ መሆኑ አይካድም። በመሠረቱ የአመጋገብና የአጠጣጥ ልምዳችን ከብዙ ህመሞች ጨርሶ የመዳን ወይም የመሻሻል፣ እንዳይባባሱ የማድረግ ወይም የማገገም ሂደት ጋር የተቆራኘ እንደሆነ ሀኪሞች ይመክራሉ፤ የጤና ሣይንስ ድርሣናትም ይደግፋታል። ይህም ማለት በሽታው የሚጠላውንና የሚወደውን የአመጋገብና የአጠጣጥ ሥርዓት በመከተል ጤንነታችንን በተወሰነ ደረጃ መጠበቅ እንችላለን እንደማለት ነው። “ሰው በወደደው ይቆርባል” እንደሚባለው እየሆነ ግን ብዙዎቻችን ተው የምንባለውን ምግብም ይን የመጠጥ ዓይነት ስለት እንዳለበት ሰው አጠናክረን በመውሰድ ሞትን ጨምሮ ለከፍተኛ የጠየና ጠንቅ የምንጋለጥ ወገኖች ብዙ ነን።

እዚህ ላይ የአንድን ወጣት የጨንራ ቁስለት እውነተኛ የህክምና ታሪክ ለአብነት እናንሳ። ወጣቱ ሁልጊዜ ሆዴን ይላል። ወዳጅ ዘመድና ቤተሰብ ልጁ አረቂ እንደሚያዘውትር ያውቃሉ። ዕድሜው እንዳያጥር ከፈለገ ያንን መጥፎ የመጠጥ ሱስ እንዲተው ልጁን የሚቀርቡት ሁሉ ይመክሩታል። እሱ ግን ያችኑ “ሲስተር ጤናየ”ን ወይም ሥልጡናን የመጠጠቱ ምሁር ደምበኞች በእንግሊዝ አፍ “Kill

ጤናችን

የጨንራ ህመምና ልናደርገው የሚገባ

me quick” የሚሏትን ያበሻ ቁንድፍቲ ከንደኞቹ ጋር በየመሽታ ቤቱ እየተዘዋወረ ሲገለብጣት ያመሻል። ከዚያም የተነሣ ሆዴን የሚለው ነገር እየባሰ መጣና ሀኪም ቤት ይገባል። ሲመረመር ጨንራው ቆስሎ ለከፍተኛ አደጋ ተጋልጧል። ያኔ በቀዶ ህክምና (በኦፕሬሽን) የቆሰለው ክፍል ከጨንራው ተቆርጦ እንዲወጣ በሀኪሞች ይታዘዝና ልጁ ሆስፒታል ውስጥ አልጋ ይዞ ዝግጅት እያደረገ ተራውን እንዲጠብቅ ይደረጋል - የበሽተኛ ልዩ ቱታ ለብሶ። ሀኪም ቤት በገባ በሁለተኛው ቀን ወደማታው ላይ ሀኪሙ ወደልጁ የህክምና የአልጋ ክፍል ሲገባ ልጁ የለም። ከሆስፒታሉ ጠፍቷል። ይህን ዜና ቤተሰብ ሲሰማ ክፉኛ ተጨነቀ። ወዲያው ቤተሰብ ፍለጋውን ሲቀጥልና እቤት ቢሄዱ ልጅ ሆዴን ሲቀዱኝ መሞቴ ላይቀር ብሎ ተስፋ በመቁረጥ ይሆናል እቤት በውስጡ ጠርመሮ ውስጥ የነበረ ያበሻ አረቂ ከግማሽ በላይ ጠጥቶ ሣሎን ላይ ተዘርሮ በሞትና በሕይወት መሃል ተሰንቅሮ ሲያንቋርር ይድርሱበታል። አንዳችም ጊዜ ሳያጠፋ ወደሀኪም ቤቱ ይወስዱትና ታሪኩን ለሀኪሞቹ ያስረዳሉ። ሀኪሞቹም ቶሎ ብለው ሆዱ ውስጥ የነበረውን አረቂ በዘመናዊ የህክምና ጥበብ አውጥተው ያጥቡትና ልጁ ወደራሱ እስኪመለስ ይጠባበቁ ገባ። በማግሥቱ ጧት አካባቢ ልጁ ቀጥ ብሎ ቁጭ አለ። እንደዚህ ዓይነት “ሪስክ” እንዳትወስዱ እንጂ ያ ልጅ ኦፕሬሽንም ሳይደረግ በዚያ አረቂ ምክንያት ጨንራው ላይ ተሰክቶ

የጨንራውን ግድግዳና ወለል ሲቦጠቡጥ ወይም ሲመዘምዝ የነበረውን ተህቦስያን ሁላ በዚያ መጠኑን ባለፈ አረቂ እንክትክት አድርጎ በልቶት ኖሮ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ሆዴን ብሎ እንደማያውቅና ቀደም ሲል ወደነበረው ጤንነቱ እንደተመለሰ በጊዜው ለመረዳት ችለዋል። አንዳንዴ ክፉ ከተባለ ነገርም የሚገኝ መልካም አጋጣሚ እንዳለ ከዚህ አስከፊ አጋጣሚ መገንዘብ ይቻላል።

ባለፈው ዕትማችን ስለኩላሊት ህመም ምንነትና ብንታመም ምን ማድረግ እንደሚገባን በዚህ ዐምድ ሥር ማቅረባችን የሚታወስ ነው። በዚህኛው ዙር ደግሞ ከፍ ሲል የተጠቀሰውን የጨንራ ህመም በሚመለከት ከተለያዩ ምንጮች ያስባሰብናቸውን የጤና አጠባበቅ መረጃዎች ቀጥለን እናቀርባለን። ከነብሂሉ “ሳይቃጠል በቅጠል” ወይም በስፋት እንደሚታወቀው “ታሞ ከመማቀቅ አስቀድሞ መጠንቀቅ” እንዲሉ ነውና እነዚህን መሰል ህክምና ነክ ምክሮችን ችላ አለማለት ጠቃሚ መሆኑን ማስታወስ ተገቢ ነው።

የጨንራ በሽታ ምልክቶች የማትለሽለሽ ስሜት፣ የሆድ ህመም፣ የሆድ መነፋት፣ ማስታወክ የምግብ አለመፈጨት፣ ስቅታ (ስርቅታ)፣ ማግሣት፣ ቁርጠትና የመሳሰሉት እንደሆኑ የህክምና ባለሙያዎች ያስረዳሉ። አብዛኛውን ጊዜ የጨንራ ሕመም ከባድ ችግር አይደለም፤ ይሁን እንጂ አንድ ሰው ዕድሜው 50 ዓመት ከሆነ በኋላ ክብደት መቀነስ፣ ምግብ ለመዋጥ መቸገር፣ ተደጋጋሚ ማስታወክና ሽንት ቤት ሲቀመጥ ጥቁር/የቡና አተላ/ የመሰለ እዳሪ መውጣት እንደሚስተዋልበት የህክምና ጥናቶች ያስረዳሉ። እነዚህ ምልክቶች እንደታዩ ታዲያ ሀኪምን ማማከር ለነገ የሚተው አይደለም።

የጨንራ ህመም (Gastritis) ሄሊኮባፕቲር ፓይሎሪ

(Helicobacter pylori) በተባለ ባክቴሪያ በብዛት የሚከሰት የሆድ ድርቀት ነው። ይህ ባክቴሪያ በጨንፈሽ ሽፋን ውስጥ የሚገኙ የምግብ መፍጫ ፈሳሽ ንጥረ ነገሮችን በመጉዳት ከአገልግሎት ውጪ የሚያደርግ ነው። ቀጭን ወይም የተጎዳ የሆድ ዕቃ መኖሩ ለጨንፈሽ በሽታ የመጋለጥ ዕድልን ይጨምራል። የጨንፈሽ ህመም በግለሰቦች የዕለት ተዕለት ሕይወት ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ከሚፈጥሩ አደገኛ የጤና እክሎች አንዱ ነው። የሆድ ሽፋኑ ከዕድሜ ጋር እየቀነሰ ስለሚሄድ ከ60 ዓመት በላይ የሆኑ ሰዎች በበሽታው የመጠቃት ዕድላቸው ሰፊ ነው። (“ይሄ ነው መሸሽ!” ያለው ማን ነበር? 60 ዓመት?) የጨንፈሽ ዕጢ (gastritis) አጣዳፊ (ለአጭር ጊዜ የሚከሰት) ወይም ሥር የሰደደ (ለረጅም ጊዜ የሚቆይ) ተብሎ በሁለት ሊከፈል ይችላል። ዋና ዋና ምልክቶቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

1. በተደጋጋሚ የሚከሰት የሆድ ድርቀት

ይህ ምልክት በላይኛው የሆድ ክፍል ውስጥ በምግብ መፍጨት ምክንያት የሚከሰት የመረበሽ ስሜት እና ምችት ማጣት ነው። ለሆድ መበሳጨት ብዙ ምክንያቶች አሉ። ነገር ግን በየጊዜው ሲያጋጥሙት ጥሩ ምልክት አይደለም።

2. የሆድ ህመም

የሆድ ህመም ከጎድን አጥንት በታች እና ከዳሌ በላይ ባለው ክልል ውስጥ የሚከሰት ጭንቀት ነው። ሆድ ስንል በአጠቃላይ አንጀትን፣ ትርፍ አንጀትን፣ ሆድን ራሱን፣ ጉበትን፣ ኩላሊትን፣ ሃሞትን ፊኛን፣ ጣፊያን እና ቆሽትን ያጠቃልላል። በቃርና በብስና እንደቀላል የሚጀመር የጨንፈሽ ህመም መፍትሔውን በወቅቱ ማለትም እየጠና ሳይሄድ መፍትሔ ካላበጁለት ወደከፋ ደረጃ ሊሸጋገርና ያልተጠበቀ አደጋ ሊያስከትል ይችላል።

3. ማስታወክ

የጨንፈሽ ህመም ያለበት ሰው ምግብ ገና ከመቅመሱ ወደላይ ሊለው ይችላል። ይሄም እያደገ ሲመጣ ደም

እስከማስታወክ ሊደርስ ይችላል። የጨንፈሽ ህመም ደም እስከማስታወክ የሚደርሰው ሆድ ውስጥ ቁስለትና ዕባጭ ሲኖር ነው። ጨንፈሽ እንዲህ እስኪሆን መጠበቅ ደግሞ ሞትን ከሕይወት የመምረጥ ያህል ነው።

4. ተቅማጥ

የጨንፈሽ ህመም እየተባባሰ ሲመጣ በቀን ከአራትና አምስቱ በላይ ሽንት ቤት ሊያመላልስ ይችላል። በተቅማጥ መልክ የሚወጣው ነገርም ከመደበኛው እዳሪ ለየት የሚል መጥፎ ጠረን አለው። ህመሙ እየከፋ ሲመጣ፣ ኤች. ፒሎሪ የተባለው ባክቴሪያ የሆድ እና የአንጀት መደበኛ ተግባራትን ወደ ማገድ ይደርሳል።

5. የሆድ ዕብጠት

ከእያንዳንዱ ምግብ በኋላ የጨንፈሽ ማጣጥ ለረጅም ጊዜ ከቀጠለ እና በሆድ ውስጥ አየር የመሞላት ስሜት ከተከሰተ የሕክምና ዕርዳታ ማግኘት ይገባል። ብዙውን ጊዜ በምግብ መፍጫ ቱቦ ውስጥ በተሞላው አየር እና ጋዝ ምክንያት ከባድ ህመም ይከሰታል። ለረጅም ጊዜ የሚቆይ ዕብጠት የምግብ መፍጫ ሥርዓቱን ሊያስተጓጉል እና ሊረብሽ ይችላል።

6. ሳይጠግቡ የመጥገብ ስሜት (እንደዱርው የመመገብ አቅም ማጣት)

ይህ ማለት የተሟላ መደበኛ መጠን ያለው ምግብ የመብላት አቅምና ችሎታ ማጣት ነው። በዚህ ደረጃ፣ ከወትሮው ያነሰ ምግብ እንበላለን። በዚህም ላይ በጣም በቅርቡ በልተን የጠገብን ያህል ይሰማናል። ለሰውነት በቂ ካሎሪዎችን ስለማንሰጥ ይህ የምግብ ፍላጎት የመቀነስ ወይም ጨርሶ የማጣት ችግር ወደ ሰውነት መድከም ሊያመራ ይችላል። ሰውነት ደግሞ ያለ ምግብ አይሆንለትም።

7. የምግብ ፍላጎት ጨርሶውን ማጣት

በህክምና አኖሬክሲያ ተብሎ የሚጠራው የምግብ ፍላጎት ጨርሶውን ማጣት ድንገተኛ ክብደት መቀነስ እና የተመጣጠነ ምግብ ዕጥረት ሊያስከትል ይችላል። በአጠቃላይ ምግብ ከተመገብን በኋላ የማስታወክ

ስሜት ይኖራል። የምግብ ማቀነባበሪያ ዑደቱን ያቋርጣል። በዚህም ምክንያት የጡንቻ አቅመቢስነትን ሊያስከትል ይችላል።

8. የመሳት ስሜት

ሰዎች ለአንጎል በቂ አክሲድን ሳያገኙ ይደክማሉ። ለአጭር ጊዜ ንቃተ ጎሊናችንን እናጣለን። ራስ ማዞር እና ድካም ይሰማናል። በጨንፈሽ በሽታ ራስን የመሳት ስሜት፣ የማቅለሽለሽና የሆድ ውስጥ ቃጠሎ ስሜት እንዲሁም ድካም የተለመዱ ናቸው።

9. ፈጣን የልብ ምት

በሆድ ዕብጠት መጨመር እና በተለያዩ የበሽታው ምልክቶች ሳቢያ በሚፈጠር የአእምሮ ጭንቀት የደም ግፊት ሊጨምር ይችላል። ከ100 BPM በላይ የሆነ የልብ ምት በዐዋቂዎች ዘንድ ፈጣን እንደሆነ ይታሰባል። የትንፋሽ ማጠር፣ የልብ ምት እና የደረት ህመም ሌሎች ከጨንፈሽ ህመም የሚጠበቁ ምልክቶች ናቸው።

ምንም እንኳን በመጀመሪያዎቹ ደረጃዎች የጨንፈሽ ቁስለትና ተጓዳኝ ችግሮች በጣም ቀላል ቢመስሉም ከጅምሩ መፍትሔ ካልተፈለገላቸው ወደ ከባድ የጤና ችግሮች ማምራታቸው የሚጠበቅ ነው። የጨንፈሽ በሽታ ህክምና ካልተደረገለት የጨንፈሽ ቁስለት፣ የሆድ ደም መፍሰስ ወይም የሆድ ካንሰር ሊያስከትል ይችላል። የጨንፈሽ በሽታ በህክምና ሊድን የሚችል በሽታ ነው። የሚያስፈልገን ትክክለኛ ምርመራ ማድረግ እና የታዘዘውን መድሐኒት በታዘዘው መሠረት መጠኑንና ሰዓቱን ጠብቀን መውሰድ ነው። በተጨማሪም መድሐኒታችንን ስንወስድ ከምንና ከምን መታቀብ እንዳለን ሀኪም የሚነግረንን አስተምህሮና ምክር በጥንቃቄ ማድመጥና የሀኪምን ቃል ማክበር ለጤንነታችን ወሳኝ መሆኑን መረዳት አለብን። ከዚህም በተጨማሪ አልኮል መጠጣትን ቢቻል መተው አለዚያም መቀነስ፣ ቅመም የበዛባቸውን ምግቦች ማስወገድ እና የህመሙን ምልክቶች ማወቅ የጨንፈሽ በሽታን ለመከላከል ከሚፈሩን ጥቂቶቹ ናቸው።

ከዚህ በማስከተል ፋና ብሮድካስቲንግ ኮርፖሬት በመስከረም 5 ቀን 2015 ዓ.ም የዜና ዘገባው ስለጨንቀው በሽታ የዘገበውን ቀጥለን እናቀርባለን። ለጨንቀውን ጤንነት እንዲገኝ ጋዜጣና መጽሔት ማንበብ ተራራም እንወጣለን። በጣም ጠቃሚ መረጃ ሆኖ በማግኘታችን እዚህና አሁን አለማቅረብን አልወደድንም።

አዲስ አበባ፣ መስከረም 5፣ 2015 (ኤፍ ቢ ሲ) ጨንቀው በአንጀታችን የመጀመሪያው ክፍል የሚገኝ የሰውነታችን አካል ሲሆን ዋና ሥራውም ምግብን መፍጨት/ማላም/ ነው።

የጨንቀው ህመም የሚባለው በጨንቀው ክፍል ላይ የሚመጣ የጨንቀው ግድግዳ መቆጣት / መጎዳት/ አንዳንድ ጊዜም መቁሰል ሲከሰት ነው።

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል የውስጥ ደዋ ስፔሻሊስት ዶክተር ኤፍሬም ኃይሌ፡ ስለ ጨንቀው ህመም ሃሳባቸውን አካፍለዋል።

ህመሙ በተለያዩ የማኅበረሰብ ክፍል፣ በየትኛውም የዕድሜ ክልልና በማንኛውም ፆታ ሊመጣ የሚችል ህመም ስለመሆኑ አንስተዋል።

መንስኤው በርካታ መሆኑን ጠቅሰው በተለይ ጨንቀው ባዶ በሆነበት ሰዓት ጨው፣ ቅመማ ቅመም እና በርበሬ የበዛባቸውን ምግቦች መመገብ የጨንቀው ግድግዳን እንደሚጎዳ ገልጸዋል።

በተጨማሪም ለተለያዩ ህመሞች የሚሰጡ መድኃኒቶች (መጠናቸው ሲበዛ)፣ ሲጋራ ማጨስ፣ አልኮል አብዝቶ መጠቀም፣ የጨንቀው ባክቴሪያ እና ሌሎች መንስኤ ናቸው ብለዋል።

እንደ ዶክተር ኤፍሬም ኃይሌ ገለጻ ከጨንቀው ህመም ምልክቶች ውስጥ ምግብ ያለመፈጨት ስሜት፣ ማቅለሽለሽ፣ ማስመለስ፣ ከበድ ያለ ሙቀት (በተለይ ጀርባ አካባቢ) እና የምግብ አለመስማማት ይጠቀሳሉ።

ህመሙን ለመከላከልም መንስኤው ላይ ማተኮር እንደሚገባም ነው የሚናገሩት።

በዋናነትም አዘውትሮና አብዝቶ አልኮል አለመውሰድ፣ ከሃኪም ትዕዛዝ ውጪ ለረጅም ጊዜ የሚወሰዱ መድኃኒቶችን ማስወገድ፣ የጨንቀው አሲድን ለመቀነስ ለተወሰነ ጊዜ የሚሰጡ መድኃኒቶችን ከሃኪም ዕውቅና

ውጪ ህመም ሲሰማ በተደጋጋሚ መውሰድን ማስወገድ ለመከላከል እንደሚረዳ መክረዋል።

ዓይነት እና ደረጃው ብዙ በመሆኑ ሕክምናውም ያን መሠረት ያደረገ በመሆኑ ህመም ሲሰማ ወደ ህክምና ማዕከላት በመሄድ ሃኪም ማማከር እንደሚገባ ተናግረዋል።

የባክቴሪያ ኢንፌክሽን፣ ምንም እንኳን በሄሊኮባክተር ፓይሎሪ መያዙ በጣም ከተለመዱት ኢንፌክሽኖች ውስጥ ቢሆንም፣ አንዳንድ የተጠቁ ሰዎች ብቻ የጨንቀው ቁስለት ወይም ተመሳሳይ የሆድ ህመም ያጋጥማቸዋል። ዶክተሮች ለባክቴሪያው ተጋላጭነት በዘር የሚተላለፍ ወይም እንደ ማጨስ እና የጭንቀት ደረጃዎች ባሉ የአኗኗር ዘይቤዎች ምክንያት ሊከሰት ይችላል ብለው ያምናሉ።

የህመም ማስታገሻዎችን አዘውትሮ መጠቀም፡-

የተለመዱ የህመም ማስታገሻዎች - እንደ አስፕሪንና ኢቡፕሮፌን ያሉ ሁለቱንም አጣጥሞ የጨንቀው እና ሥር የሰደደ የጨንቀው በሽታ ሊያስከትሉ ይችላሉ። የህመም ማስታገሻዎችን ብዙ ጊዜ መጠቀም የሆድ መከላከያ ሽፋንን ለመጠበቅ የሚረዳውን ጠቃሚ ንጥረ ነገር የመሥራ አቅም ሊቀንስ ይችላል።

እርጅና፣ በዕድሜ የገፉ ሰዎች ለጨንቀው ቁስለት የመጋለጥ ዕድላቸው ከፍ ያለ ነው። ምክንያቱም የሆድ ሽፋኑ ከዕድሜ ጋር የመሳሳት አዝማሚያ ስለሚታይ ትልልቅ ሰዎች ከወጣት ይልቅ በበሽታው የመጠቃት ዕድላቸው ከፍተኛ ነው።

ከመጠን በላይ አልኮል መጠቀም፣ አልኮል የጨንቀውን ሽፋን ያበሳጫል። ይህም የሆድ ዕቃን በምግብ መፍጫ ጭማቂዎች የመጉዳት ዕድሉ ከፍተኛ ነው። ያልተፈቀደ የአልኮል መጠጥ ወደ ከፍተኛ የሆድ ህመም (gastritis) የመጋለጥ ዕድሉ ከፍተኛ ነው።

ውጥረት፣ ከባድ ጭንቀት አጣጥሞ የጨንቀው በሽታ ሊያስከትል ይችላል።

Gastritis ምርመራ

ሁሉም ሰው ማለት ይቻላል በተወሰነ ጊዜ የምግብ አለመፈጨት እና የሆድ ቁርጠት ያጋጥመዋል። አብዛኛው የምግብ አለመፈጨት ችግር ምንም ጉዳት የሌለው እና የህክምና እንክብካቤ የማያስፈልገው ነው። ከባድ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ምርመራዎች የሚከተሉትን ሊያካትቱ ይችላሉ።

የH.Pylori ሙከራዎች፣

ዶክተሩ ባክቴሪያ ኤች. ፒሎሪን ከበሽተኛው ላይ በመመርመር ምን ዓይነት ህክምና እንደሚያስፈልገው በምርመራ ውጤት ላይ ተመርኩዞ ይወስናል። ኤች.ፒሎሪ በደም ምርመራ፣ በሠገራ ወይም በአተነፋፈስ ምርመራ ሊታወቅ ይችላል።

Endoscopy፣ ኢንዶስኮፒ በሚደረግበት ጊዜ ዶክተሩ የኢንዶስኮፒ ምርመራን በአፍ በኩል እና ወደ ጉሮሮ፣ ሆድ እና ትንሽ አንጀት ውስጥ ያስገባል። ኢንዶስኮፒን በመጠቀም የህመም ማስታገሻ ምልክቶችን ይመለከታሉ እንዲሁም የኤች.አይ.ፒ.ኤልን መኖር ለመፈተሽ ባዮፕሲ ይወስዳሉ።

የላይኛው የምግብ መፍጫ ሥርዓት ኤክስሬይ፣

አንዳንድ ጊዜ ባሪየም ስዋሎ ወይም የላይኛው የጨንቀው ትራክት ተከታታይ ተብሎ የሚጠራው ይህ ተከታታይ የኤክስ ሬይ የኢሶፈገስ፣ የሆድ እና የትናንሽ አንጀት ምስሎችን ይፈጥራል።

“Stress, alcohol and drugs like aspirin can trigger gastritis.”
Dr. Sundardas D. Annamalai

“I’ve had this terrible stomach problem for years, and that has made touring difficult. People would see me sitting in the corner by myself looking sick and gloomy. The reason is that I was trying to fight against the stomach pain, trying to hold my food down. People looked me and assumed I was some kind of addict.” **Kurt Cobain**

“Lifestyle change and changes in diet work faster, better and more cheaply than any medication and are as effective or more effective than gastric bypass without any side effects or long-term complications.”
Mark Hyman

Contact Address

St. Mary's University (SMU)

Department of Basic Courses

Tel. (+251-11) 553 - 80 - 19

Email: smupress@gmail.com, P.O.Box 18490

Website: <http://www.stmarycollege.ed>